

Promo-LEX

Promovarea democrației și a drepturilor omului

MISIUNEA DE OBSERVARE

ALEGERI LOCALE GENERALE
5 NOIEMBRIE 2023

Raport nr. 3

**Perioada de observare:
5 – 17 octombrie 2023**

Promo-LEX

Promovarea democrației și a drepturilor omului

coaliția civică pentru alegeri libere și corecte

MISIUNEA DE OBSERVARE

ALEGERI LOCALE GENERALE
5 NOIEMBRIE 2023

Chișinău, 2023

Asociația Promo-LEX

str. Mitropolit Petru Movilă 23/13,

Chișinău, Moldova

tel./fax: (+373 22) 45 00 24, 44 96 26

info@promolex.md

www.promolex.md

SE DISTRIBUIE GRATUIT

Toate drepturile sunt protejate. Conținutul raportului poate fi utilizat și reprodus în scopuri nonprofit și fără acordul prealabil al Asociației Promo-LEX cu condiția indicării sursei de informație.

**Finanțat de
Uniunea Europeană**

Raportul este elaborat în cadrul Misiunii de observare a alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023, desfășurată de Asociația Promo-LEX cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin Programul „Democrație, Transparență și Responsabilitate” și a Uniunii Europene prin Proiectul „Consolidarea cadrului legislativ electoral și evaluarea implementării acestuia în timpul alegerilor locale generale din 2023”.

Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în cadrul acestui raport aparține Asociației Promo-LEX și nu reflectă neapărat poziția donatorilor. Conținutul raportului poate fi supus revizuirilor redacționale. În cazul în care apar discrepanțe între textul în limba română și traducerea acestuia în altă limbă, va prevala varianta în limba română a raportului.

CUPRINS

INTRODUCERE.....	2
SUMAR EXECUTIV	2
I. CADRUL LEGAL.....	5
II. ORGANELE ELECTORALE.....	8
III. ÎNREGISTRAREA CONCURENȚILOR.....	13
IV. CONTESTAȚIILE ELECTORALE.....	17
V. LISTELE ELECTORALE.....	19
VI. ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ	21
VII. PRESTAȚIA CONCURENȚILOR ELECTORALI.....	22
VIII. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE	28
IX. DISCURSUL DE URĂ ȘI INSTIGARE LA DISCRIMINARE.....	37
RECOMANDĂRI.....	40
ABREVIERI.....	41
ANEXE.....	42

INTRODUCERE

Raportul nr. 3 este elaborat în cadrul Misiunii Promo-LEX de observare (MO) a alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023. Perioada de observare a evenimentelor incluse în raport este, în general, 5 – 17 octombrie 2023. Observarea finanțării campaniei electorale s-a realizat în intervalul 6 – 13 octombrie. Rezultatele monitorizării discursului de ură și instigare la discriminare sunt prezentate pentru perioada 29 septembrie – 12 octombrie 2023.

Constatările și tendințele principale din actualul raport se referă la înregistrarea candidaților, la activitatea organelor electorale și la activitățile de campanie ale concurenților. De asemenea, este reflectat procesul de examinare a contestațiilor și sesizărilor, precum și sunt prezentate rezultatele monitorizării discursului de ură.

MO Promo-LEX nu este oponent politic al concurenților implicați în procesul electoral, nu este un organ de anchetă și nu își asumă obligația expresă de a proba constatările observate. Cu toate acestea, rapoartele observatorilor sunt însoțite, în măsura posibilităților, de probe fotografice și video, care pot fi puse doar la dispoziția organelor de drept, pe baza solicitărilor corespunzătoare, și în niciun caz la dispoziția concurenților electorali. Totodată, încălcările, inclusiv cele presupuse, care se regăsesc în prezentul raport, trebuie tratate de autoritățile electorale drept sesizări și urmează a fi examinate conform competenței, prin prisma prevederilor art. 88, alin. (9) din Codul electoral. Misiunea Promo-LEX gestionează platforma web www.electorala.monitor.md, pe care orice persoană poate semnala activități cu tentă electorală.

SUMAR EXECUTIV

Cadrul legal. MO Promo-LEX sesizează în acest scrutin o incertitudine din partea autorităților privind aplicabilitatea interdicției de a ocupa funcții de răspundere, ca urmare a actului de constatare emis de Autoritatea Națională de Integritate (ANI), rămas definitiv, în condițiile în care persoanelor vizate nu li s-a ridicat mandatul. În opinia Promo-LEX, persoanele din această categorie nu trebuiau admise la scrutin. În caz contrar, de exemplu, odată cu validarea noului mandat de primar, în urma alegerilor din 5 noiembrie 2023, mandatul de primar anterior încetează și astfel intervine, în mod automat, sancțiunea de decădere din dreptul de a mai exercita o funcție publică și/sau o funcție de demnitate publică. Altfel spus, va fi necesară organizarea și desfășurarea alegerilor locale noi.

De asemenea, în perioada de referință, Curtea Constituțională a respins cererea de suspendare a Hotărârii Parlamentului nr. 274 din 21.09.2023 privind prelungirea stării de urgență și a Dispoziției Comisiei pentru Situații Excepționale (CSE) nr. 86 din 04.10.2023, prin care s-a decis că în cadrul alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023 nu vor putea participa anumite categorii de persoane.

Organele electorale. În perioada de referință, Comisia Electorală Centrală (CEC) a continuat implementarea activităților prevăzute de Programul calendaristic. Pentru campania de informare a alegătorilor CEC a editat, în premieră, materiale informative în cinci limbi ale minorităților etnice: rusă, ucraineană, găgăuză, bulgară și romani. De asemenea, împreună cu Centrul de Instruire în Domeniul Electoral (CICDE), a continuat procedura de certificare a funcționarilor electorali. A continuat procedura de acreditare a observatorilor. În total, până la 17 octombrie 2023, CEC a acreditat 828 de observatori, dintre care 721 de observatori naționali și 107 observatori și experți internaționali. Din numărul total al observatorilor naționali, Promo-LEX a acreditat 684 (95%).

Printre activitățile principale ale Consiliului electoral de circumscripție electorală (CECE) de nivelul II și CECE I în perioada de referință au fost: înregistrarea candidaților, examinarea contestațiilor, constituirea birourilor electorale ale secțiilor de votare (BESV), modificarea componenței organelor inferioare etc. Printre dificultățile menționate de funcționarii electorali, semnalăm: volumul mare de muncă; neprezentarea membrilor la ședințele organului electoral; asigurarea tehnico-materială întârziată; insuficiența persoanelor certificate pentru constituirea organelor electorale ierarhic inferioare; numărul sporit de modificări ale componenței nominale a organelor electorale survenite din cauza unor incompatibilități prevăzute de Codul electoral etc.

În cazul CECE I, atragem atenția asupra a 11 cazuri de obstrucționare a observării libere a activității organului electoral, când observatorilor nu li s-a oferit acces la toate materialele cu caracter electoral. În

plus, MO Promo-LEX a constatat două cazuri de abatere de la prevederile legale privind procedura de alegere a conducerii.

BESV au fost constituite în termen, fiind amplasate, în majoritatea lor, în case de cultură și instituții de învățământ. În baza informației de la primele 52 BESV vizitate, constatăm în continuare un dezechilibru cras de gen în componența acestora (91% – femei). Alte probleme identificate se referă la: informarea publică deficitară privind componența (doar 19% informează), accesibilitatea limitată pentru alegătorii cu dizabilități locomotorii (doar 21% sunt apreciate drept accesibile).

Desemnarea și înregistrarea concurenților. Alegerile locale generale din 5 noiembrie 2023 sunt competitive. Mai mult, numărul de candidați pentru toate tipurile de funcții electivă este mai mare decât cel înregistrat pentru alegerile locale din 2019. Cei mai mulți candidați înregistrați pentru funcția de primar au fost desemnați de Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS) (698), Partidul Politic Șansa (PȘ) (649) și Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) (520). Comparativ cu alegerile din 2019 s-a diminuat, fie și nesemnificativ, ponderea candidaților independenți pentru această funcție electivă (de la 10% la 8%). De cealaltă parte, a crescut implicarea femeilor candidate pentru funcția de primar cu circa 3% (de la 27% la 30%).

Pentru funcția de primar general al mun. Chișinău s-a înregistrat un număr-record de candidați – 27. O dinamică pozitivă din perspectiva înregistrării femeilor în calitate de candidate pentru funcția de primar a fost constatată în cazul municipiilor Bălți și Chișinău – de la 6% în 2019 la 19% în 2023. În mun. Chișinău nu a fost înregistrat niciun candidat independent, iar în mun. Bălți – doar doi din totalul de 15 dosare înregistrate.

Observatorii Promo-LEX au semnalat cel puțin câte 15 cazuri de respingere a cererilor de înregistrare pentru funcția de primar și pentru cea de consilier. Cererile de înregistrare pentru funcția de primar au fost respinse pe motivul: interdicției de a ocupa o funcție publică/de demnitate publică (7 cazuri), număr insuficient de semnături colectate (6 cazuri), lipsa actelor privind studiile generale obligatorii (2 cazuri). La nivel de CECE I, observatorii Promo-LEX au raportat și cel puțin 30 de cazuri calificate drept înregistrare a listei de candidați pentru funcția de consilier cu nerespectarea cotei minime de 40%.

Potrivit observatorilor, pe la finalul de mandat (2019–2023), majoritatea primarilor care au abandonat partidul ce i-a desemnat la alegerile din 2019 au „migrat”, înainte de alegerile locale din 2023, către PAS.

Contestațiile electorale. Potrivit observatorilor Promo-LEX, în perioada 5 – 17 octombrie 2023, în cadrul organelor electorale au fost depuse cel puțin 57 de contestații și sesizări, dintre care la CECE I și II au fost depuse cel puțin 32 de contestații și sesizări, iar la CEC – cel puțin 15 contestații și 10 sesizări.

În privința soluțiilor emise, MO Promo-LEX observă că la CECE doar o contestație a fost admisă, celelalte fiind declarate inadmisibile sau fiind respinse. CEC a emis soluții asupra a cel puțin 29 de contestații și sesizări. Pentru 16 au fost adoptate hotărâri, iar în privința a 13 au fost expediate scrisori de restituire a sesizării/contestației, de remitere spre examinare conform competenței sau de comunicare a altor soluții.

Cu privire la termenul de examinare, atragem atenția organelor electorale asupra necesității examinării și emiterii soluțiilor în termene restrânse, astfel încât contestatarii să reușească să beneficieze de dreptul la un recurs efectiv.

Listele electorale. Listele electorale au fost tipărite în termen. Ele cuprind un număr de 2.761.954 de alegători, cu circa 6.000 mai puțin decât la ultimele alegeri naționale din 2021. Numărul de alegători din listele de bază nu diferă substanțial de numărul celor din Registrul de Stat al Alegătorilor (RSA).

MO Promo-LEX atrage atenția la o problemă cronică pentru calitatea listelor electorale – excluderea din liste a unei părți a locuitorilor *de facto* ai comunei Corjova. Problema se perpetuează de la scrutin la scrutin, iar soluții sistemice nu au fost propuse de către autoritățile publice, inclusiv cele electorale. În opinia Promo-LEX, votarea pe liste suplimentare a fost o soluție temporară, care trebuie abandonată. Se impune rezolvarea problemei stabilirii domiciliului în actele de identitate corespunzător stării de fapt.

Concurenții electorali. Observatorii au identificat 358 de activități de promovare a candidaților și concurenților electorali, în special: distribuirea materialelor electorale (35%), întâlniri cu alegătorii

(31%) și activități de lansare în campania electorală (20%). Cei mai activi concurenți au fost: PAS (38%), PSRM (20%) și Partidul Dezvoltării și Consolidării Moldovei (PDCM) (6%).

MO Promo-LEX a constatat 43 de cazuri ce pot fi calificate drept utilizare abuzivă a resurselor administrative, în special: utilizarea autorităților publice în scopul promovării inițiativelor electorale – 4 cazuri (Guvernul Republicii Moldova, Comitetul Executiv al Unității Teritoriale Autonome Găgăuzia (UTAG), Consiliul Orașenesc Taraclia și Consiliul Raional Orhei); implicarea în activitățile de campanie a persoanelor care dețin funcții publice – 18 cazuri (PAS); asumarea de către candidații electorali a meritelor pentru lucrările/serviciile de uz public efectuate din bani publici – 11 cazuri (6 – PAS, 2 – Partidul Schimbării (PS), 2 – Mișcarea Alternativa Națională (MAN), 1 – Liga Orașelor și Comunelor (LOC)); organizarea întrunirilor electorale în cadrul instituțiilor publice, cu angajații instituțiilor respective, în timpul orelor de lucru ale acestora – 9 cazuri (5 – PSRM, 2 – PAS, câte un caz – Coaliția pentru Unitate și Bunăstare (CUB) și Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM)).

Un caz ce poate fi calificat drept corupere a alegătorilor se referă la oferirea plicurilor cu bani în cadrul unui eveniment public organizat de Guvernatoarea UTAG cu sprijinul Fundației „Miron Șor”. Amintim că inițiativele fostului lider de partid Ilan Șor sunt susținute de reprezentanții a doi concurenți: PȘ și Partidul Politic Renaștere (PR).

De asemenea, au fost observate cel puțin 14 cazuri de distribuire și producere a publicității electorale cu încălcarea prevederilor legale (6 cazuri – PAS; 3 – PSRM; 2 – Partidul Social Democrat European (PSDE); 2 – PDCM; 1 – PR).

Observarea finanțării campaniei electorale. MO Promo-LEX constată că rapoartele financiare din campanie sunt publicate cu depășirea termenului. În plus, formatul în care sunt publicate rapoartele financiare nu corespunde principiului datelor deschise. De asemenea, constatăm că până la prezentarea raportului, pe pagina web a autorității electorale nu a fost publicat niciun raport financiar al CI.

Privind veniturile raportate de concurenți, în perioada 6 – 13 octombrie 2023, 14 formațiuni politice au raportat venituri în valoare totală de 14,6 mil. de lei. Dintre acestea, 14,1 mil. au fost mijloace financiare (în bani), iar 555 de mii – donații materiale. Cele mai multe venituri au fost raportate de PAS – 33%, urmat de PSRM – 23%, PN – 12% și MAN – 11%. Astfel, 79% din totalul veniturilor declarate au fost raportate de 4 partide politice, iar celelalte 10 partide politice – doar 21% din venituri. De asemenea, aceste 14 partide politice au raportat cheltuieli de 11 mil. de lei, dintre care 10,5 mil. de lei au fost în bani, iar 555 de mii de lei – din donații materiale. Cele mai multe cheltuieli au fost raportate de PAS – 41%, urmat de PN – 16%, PSRM – 15% și PSDE – 6%.

În urma monitorizării civice, Promo-LEX a estimat o sumă totală neraportată la CEC de cel puțin 953.228 de lei. Din totalul cheltuielilor estimate drept neraportate, câte 31% au fost estimate pentru PSRM și PLDM, 6% – pentru PNM și 5% – pentru CC. În funcție de destinația cheltuielilor estimate drept neraportate, cele mai multe au fost pentru materialele promoționale – 74%, urmate de recompensele agitatorilor – 12%.

Discursul de ură. În perioada 29 septembrie – 12 octombrie 2023, au fost identificate cel puțin 9 cazuri de discurs de ură, instigare la discriminare și alte forme de manifestare a intoleranței. Cele mai multe cazuri au fost constatate în rețelele de socializare (3) și în presa scrisă și online (3). Apartenența politică (4 cazuri), orientarea sexuală/identitatea de gen (2 cazuri), sex/gen (2 cazuri) și sănătate (2 cazuri) au fost criteriile care au stat, cel mai des, la baza discursurilor de ură. Politicienii (5 cazuri), persoanele LGBT (2 cazuri) și femeile (2 cazuri) rămân principalele grupuri afectate de acest tip de discurs.

Cele 9 cazuri de discurs de ură au fost vizualizate de peste 126 de mii de ori și distribuite de peste 700 de ori.

I. CADRUL LEGAL

1.1. Privind restricțiile dreptului de a fi ales prevăzut de art. 16, alin. (2), lit. d)

Potrivit art. 16, alin. (2), lit. d) Cod electoral, nu pot fi alese persoanele private de dreptul de a ocupa funcții de răspundere prin hotărâre judecătorească definitivă. Organele electorale sunt informate despre existența interdicției de către Ministerul Justiției (MJ), ANI și/sau de către Ministerul Afacerilor Interne (MAI).

Totodată, declarația pe proprie răspundere a candidatului este unul dintre actele care trebuie prezentate pentru înregistrarea în calitate de concurent electoral, conform art. 68, alin. (1), lit. f) Cod electoral. Prin declarație se confirmă că acesta:

- nu cade sub incidența restricțiilor stabilite la art. 16, alin. (2), lit. c)-f) și
- în privința sa nu au fost emise acte de constatare rămase definitive referitoare la regimul declarării averilor și intereselor personale, la stările de incompatibilitate și la confiscarea averii nejustificate, acte care nu sunt prescise.

Art. 102, alin. (5), lit. e) din Codul electoral prevede sancțiunea de anulare a înregistrării concurentului electoral în cazul nerespectării restricțiilor stabilite la art. 16, alin. (2), lit. c)-f).

MO Promo-LEX a identificat în perioada de raportare o problemă ce ține de aplicabilitatea interdicției de a ocupa funcții de răspundere, ca urmare a actului de constatare emis de ANI, rămas definitiv. Astfel, a fost observată o stare de incertitudine în raport cu circa 20 de persoane, în privința cărora, prin actul de constatare al ANI rămas definitiv, a fost stabilită interdicția de a ocupa funcții electivă, însă acestora nu li s-a ridicat mandatul.

Potrivit art. 23, alin. (6) din Legea nr. 133/2016 privind declararea averii și intereselor personale, subiectul declarării eliberat sau destituit din funcție, potrivit prevederilor alin. (3)–(5), este decăzut din dreptul de a mai exercita o funcție publică și/sau o funcție de demnitate publică, cu excepția funcțiilor electivă, pe o perioadă de 3 ani de la data eliberării sau destituirii din funcția publică ori de demnitate publică respectivă sau de la data încetării de drept a mandatului său. Dacă persoana a ocupat o funcție electivă, ea nu mai poate ocupa aceeași funcție pe o perioadă de 3 ani de la data încetării mandatului.

Astfel, *stricto sensu*, fiind condiționată de eliberarea sau destituirea din funcție sau de încetarea mandatului, decăderea din dreptul de a mai exercita o funcție publică și/sau o funcție de demnitate publică nu poate avea loc, chiar dacă actul ANI rămas definitiv stabilește această sancțiune.

Totuși, MO Promo-LEX consideră că normele privind restricționarea dreptului de a fi ales trebuie interpretate în spiritul Codului electoral în întregime. Corespunzător, luând în considerare că legiuitorul a stabilit în atâtea norme ale Codului electoral (art. 16, alin. (2), lit. d), art. 68, alin. (1), lit. f), art. 102, alin. (5), lit. e)) reguli privind neadmiterea în cursa electorală a persoanelor în privința cărora există acte de constatare definitive ale ANI și care au fost private de dreptul de a ocupa funcții publice, devine cert că persoanele din această categorie nu trebuie admise la scrutin. În același timp, neadmiterea la scrutin nu ar trebui să facă distincție între funcția pe care o ocupa în momentul încalcării regimului de avere și interese personale (ex. primar) și funcția la care candidează (ex. consilier local), or, interdicția de a fi ales este una generală, potrivit art. 16, alin. (2), lit. d).

În caz contrar, odată cu validarea noului mandat de primar, în urma alegerilor din 5 noiembrie 2023, mandatul de primar anterior (2019–2023) încetează și astfel intervine, în mod automat, sancțiunea de decădere din dreptul de a mai exercita o funcție publică și/sau o funcție de demnitate publică (prevăzută la art. 23, alin. (6) din Legea nr. 133/2016). Astfel, această circumstanță va avea drept efect organizarea și desfășurarea alegerilor locale noi. Aceste consecințe confirmă faptul că legiuitorul nu a inclus procedura de decădere din funcție pentru a perpetua organizarea alegerilor.

Evidențiem că, la data de 25 august 2023, CEC a solicitat de la Autoritatea Națională de Integritate (ANI) prezentarea informației privind persoanele care au interdicția de a fi alese cu indicarea funcțiilor pentru care au restricții la situația din 28 august 2023, „în vederea executării prevederilor art. 16, alin. (2), lit. c) și d) din Codul electoral”. La 18 septembrie, ANI a remis o listă care conținea datele a 70 de persoane. În privința a 25 de persoane din cele 70, hotărârile instanței de judecată (prin care a fost menținut actul de

constatare al ANI) au rămas definitive și irevocabile, însă primarilor/consilierilor nu li s-a ridicat mandatul. În urma recepționării de către ANI a Avizului consultativ de la Comisia juridică, numiri și imunități, la 4 octombrie 2023, autoritatea a prezentat Comisiei o listă actualizată a subiecților declarării în privința cărora a fost aplicată interdicția de a ocupa funcții electivă (primar/consilier), aceasta conținând deja 49 de persoane, iar la 5 octombrie au mai fost excluse 2 persoane. Atât lista transmisă de ANI la 18 septembrie, cât și cea din 4 octombrie (inclusiv modificările din 5 octombrie) au fost expediate consiliilor electorale de circumscripție.

Potrivit observațiilor Promo-LEX, cel puțin 15 persoane din 23, care au fost excluse din lista inițială (18.09.2023) remisă de ANI pe adresa CEC, și-au înregistrat candidatura pentru alegerile locale din 5 noiembrie 2023 (14 candidați la funcția de primar și 10 la funcția de consilier raional). Din cele 15 persoane, 3 sunt candidați independenți, 5 au fost desemnați de PAS, 4 – de PSDE, 1 – de Partidul Politic Platforma Demnitate și Adevăr (PPDA), 1 – de PSRM, 1 – de PR.

1.2. Privind restricțiile asupra dreptului de a fi ales, aprobate la 4 octombrie 2023, prin Dispoziția Comisiei pentru Situații Excepționale nr. 86 și prin Legea de modificare a Codului electoral nr. 280/2023

După emiterea Dispoziției CSE nr. 86¹, prin care s-a decis că în cadrul alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023 nu vor putea participa anumite categorii de persoane, deputații fostului Partid Politic Șor² au solicitat, la 12 octombrie 2023, verificarea constituționalității Hotărârii Parlamentului nr. 274 din 21.09.2023 privind prelungirea stării de urgență și a Dispoziției CSE nr. 86 din 04.10.2023³. Totodată, autorii au solicitat și suspendarea acțiunii acestor acte, însă Curtea Constituțională, la 16 octombrie, a decis să respingă cererea de suspendare⁴. Înalta Curte a stabilit în Decizia sa că Dispoziția CSE nu este un act care poate fi supus controlului de constituționalitate și, corespunzător, nu poate da curs cererii de suspendare. Iar în privința Hotărârii Parlamentului, a statuat că aceasta nu stabilește *expressis verbis* (în termeni expliți) vreo limitare a drepturilor electorale.

Amintim că, sub acest aspect, MO Promo-LEX a constatat cu îngrijorare, în Raportul nr. 2 de observare a alegerilor⁵, că nici Legea nr. 212/2004 privind regimul stării de urgență, de asediu și de război, nici atribuțiile stabilite prin Hotărârea Parlamentului nr. 274/2023 și, corespunzător, nr. 41/2022, nu abilitează în mod expres Comisia cu atribuția de a interveni în restricționarea dreptului de a fi ales.

La fel, și în privința Legii de modificare a Codului electoral nr. 280/2023⁶, prin care au fost introduse restricții similare după conținut cu cele stabilite prin Dispoziția CSE, a fost solicitată, la 16 octombrie 2023, verificarea constituționalității și suspendarea acțiunii legii⁷. Până la 18 octombrie, Curtea Constituțională nu a examinat sesizările menționate și nici nu a stabilit data examinării acestora.

În context, atragem atenția asupra faptului că prin Opinia comună a Comisiei de la Veneția și ODIHR din 6-7 octombrie 2023 asupra amendamentelor la Codul electoral și alte legi conexe privind ineligibilitatea persoanelor conexe la partidele politice declarate neconstituționale⁸, au fost accentuate următoarele aspecte-cheie:

- „Principiul stabilității electorale nu poate fi invocat pentru a preveni implementarea în timp util a hotărârii Curții Constituționale, dacă hotărârea cere modificări legislative pentru ca legea să corespundă normelor și principiilor. (...) Totuși este important de notat că hotărârea Curții

¹ [Dispoziția](#) CSE nr. 86 din 4 octombrie 2023.

² Acești autori au solicitat anterior verificarea constituționalității restricțiilor prevăzute la art. 16, alin. (2), lit. e).

³ [Sesizarea](#) nr. 222a din 12.10.2023 privind controlul constituționalității unor prevederi din Hotărârea Parlamentului privind prelungirea stării de urgență nr. 274 din 21 septembrie 2023 și din Dispoziția Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova nr. 86 din 4 octombrie 2023.

⁴ [Decizia](#) nr. 131 din 16.10.2023 referitoare la cererea de suspendare a acțiunii Hotărârii Parlamentului nr. 274 din 21 septembrie 2023 privind prelungirea stării de urgență și a Dispoziției Comisiei pentru situații excepționale nr. 86 din 4 octombrie 2023.

⁵ [Raportul](#) nr. 2 de observare a alegerilor, p. 10.

⁶ [Legea](#) nr. 280 din 04.10.2023 pentru modificarea Codului electoral nr. 325/2022.

⁷ [Sesizarea](#) nr. 226a din 16.10.2023 privind controlul constituționalității Legii nr. 280 din 4 octombrie 2023 pentru modificarea Codului electoral nr. 325/2022.

⁸ [Opinia comună](#) a Comisiei de la Veneția și ODIHR din 6-7 octombrie asupra amendamentelor la Codul electoral și alte legi conexe privind ineligibilitatea persoanelor conexe la partidele politice declarate neconstituționale.

Constituționale (de declarare a neconstituționalității Partidului Șor) nu a mandatat explicit nicio modificare legislativă pentru ca hotărârea să fie pe deplin implementată”⁹;

- „În timp ce restricția poate corespunde scopului legitim de a apăra Constituția și integritatea statului democratic, aceasta (restricția prevăzută la art. 16, alin. (2), lit. e)) se aplica în mod automat, doar pe baza apartenenței politice și a deținerii unei funcții specifice, fără a face distincție între membrii de partid care puteau contribui în mod activ la actele ilegale atribuite partidului politic și cei care desfășurau doar activități neutre și nu erau conștienți de actele potențial ilegale comise de partid. Restricția afecta un grup mare de persoane, făcându-le în mod colectiv responsabile de activitățile nelegitime ale partidului cărui îi aparțin, astfel lipsind individualizarea și, prin urmare, garanțiile procesului echitabil. Aceasta contravine principiului proporționalității și poate duce la arbitrar.”¹⁰

MO Promo-LEX atrage atenția că unele considerente evidențiate de Comisia de la Veneția și ODIHR ar putea fi aplicabile și în privința noilor restricții stabilite prin Dispoziția CSE nr. 86 și prin Legea nr. 280/2023, în special în privința lipsei solicitării din partea Curții Constituționale de operare a modificărilor legale pentru implementarea hotărârii acesteia.

1.3. Privind aprobarea cadrului normativ subordonat legii

În perioada 5 – 17 octombrie 2023, CEC a continuat să aprobe cadrul normativ subordonat legii, și anume Hotărârea nr. 1450 din 13 octombrie 2023 cu privire la aprobarea Codului de conduită a funcționarilor electorali. Acest Cod nu a fost supus consultărilor publice, fiind aprobat după constituirea tuturor organelor electorale și confirmarea componenței acestora.

Totodată, prin Hotărârea nr. 1390 din 6 octombrie 2023 cu privire la modul de participare a alegătorilor din comuna Chițcani și Gîsca la alegerea consilierilor în Consiliul raional Căușeni, Comisia a aprobat și condițiile speciale de vot pentru unii alegători în cadrul alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023. Astfel, alegătorii respectivi vor putea să-și exercite dreptul de vot la secțiile de votare din satul Copanca și satul Fîrlădeni, urmând a fi incluși în lista electorală suplimentară, la prezentarea actului de identitate ce atestă domiciliul sau reședința temporară valabilă în localitatea corespunzătoare. Evidențiem că asemenea condiții speciale au fost aprobate și în scrutinele locale anterioare. Totuși, în spiritul recomandărilor Comisiei de la Veneția și ODIHR¹¹, MO Promo-LEX consideră că autoritățile trebuie să depună tot efortul până la începerea scrutinului ca numărul alegătorilor incluși în liste suplimentare să fie minim, în același timp fiind asigurat dreptul la vot al tuturor alegătorilor.

⁹ Pct. 57 din [Opinia comună](#) a Comisiei de la Veneția și ODIHR din 6-7 octombrie.

¹⁰ Pct. 59 din [Opinia comună](#) a Comisiei de la Veneția și ODIHR din 6-7 octombrie.

¹¹ [Opinia comună](#) a Comisiei de la Veneția și OSCE/ ODIHR din 19 iunie 2017, par. 77: „Situțiile în care alegătorii sunt adăugați la listele electorale suplimentare ar trebui să fie reduse pentru a evita eventualele îndoieli cu privire la integritatea listelor electorale și posibilitatea votării multiple”.

II. ORGANELE ELECTORALE

2.1. Activitatea Comisiei Electorale Centrale

În perioada supusă observării, CEC s-a întrunit în nouă ședințe și a adoptat alte 78 de hotărâri aferente procesului de organizare și desfășurare a scrutinului din toamnă.

Acreditarea observatorilor. CEC a acreditat 371 de observatori: 335 de observatori naționali și 36 de observatori și experți internaționali. De asemenea, a confirmat 29 de persoane în calitate de interpreți. În total, până la 17 octombrie 2023, autoritatea electorală a acreditat 828 de observatori: 721 de observatori naționali și 107 observatori și experți internaționali (a se vedea Anexa nr. 1). Din numărul total al observatorilor naționali, Asociația Promo-LEX a acreditat 684 (95%).

Confirmarea reprezentanților concurenților electorali. În perioada monitorizată autoritatea electorală a confirmat reprezentanți a cinci concurenți electorali¹². În total, până la 17 octombrie 2023, în cadrul CEC au fost confirmați reprezentanți a șase concurenți electorali.

Confirmarea jurnaliștilor. În intervalul de timp observat, CEC a confirmat 12 jurnaliști în vederea reflectării și monitorizării alegerilor locale generale, în total fiind confirmați 38 de jurnaliști din partea a șapte entități/instituții mass-media din țară (a se vedea Anexa nr. 1).

Autorizarea efectuării sondajelor de opinie și a exit-pollurilor. În data de 13 octombrie 2023, AO Comunitatea pentru Advocacy și Politici Publice „WatchDog.MD” a prezentat un sondaj de opinie realizat de ÎM „C.B.S.-RESEARCH” SRL¹³. Potrivit hotărârii CEC¹⁴, cererea privind realizarea sondajului de opinie a fost depusă de „C.B.S.-RESEARCH” SRL în data de 6 octombrie, fiind aprobată de CEC în data de 7 octombrie 2023. În același timp, în studiul prezentat de „WatchDog.MD” este menționat că perioada de culegere a datelor este 30 septembrie – 9 octombrie 2023. Subliniem că, potrivit pct. 11 din Regulamentul privind organizarea și desfășurarea sondajelor de opinie și a exit-pollurilor în perioada electorală¹⁵, solicitantul poate să înceapă etapa de culegere de date pentru sondajul de opinie din momentul emiterii hotărârii CEC privind autorizarea acestuia.

Certificarea funcționarilor electorali. În perioada monitorizată a continuat procesul de certificare a funcționarilor electorali, deja pentru funcția de membru al BESV. Potrivit informației obținute de către observatori de la CICDE, au fost certificate circa 2.633 de persoane, rata de promovabilitate fiind de circa 78%. MO Promo-LEX a observat procedura de certificare a potențialilor membri ai BESV în data de 9 octombrie (5 rapoarte de observare) și în data de 10 octombrie 2023 (4 rapoarte de observare). Potrivit observatorilor, procedura s-a desfășurat, în majoritatea absolută a cazurilor, regulamentar. Cazurile singulare de abateri se referă la tentative de a copia (mun. Bălți) și la parcurgerea repetată a testului de către unii candidați (or. Telenești).

Informarea incluzivă a alegătorilor. Pentru campania de informare a alegătorilor CEC a editat, în premieră, potrivit instituției¹⁶, mai multe materiale informative în cinci limbi ale minorităților etnice: rusă, ucraineană, găgăuză, bulgară și romani. Totodată, în cadrul parteneriatului pe care CEC îl are cu Alianța „INFONET”, „Ghidul alegătorului la alegerile locale generale din 5 noiembrie 2023” a fost elaborat în versiune sonoră, precum și în limbaj mimico-gestual. În același context al comunicării proactive, constatăm și o campanie a Inspectoratului General al Poliției cu scopul de a informa cetățenii despre ce reprezintă coruperea în alegeri și cum se sancționează¹⁷.

¹² Mișcarea Alternativa Națională (MAN); Partidul Dezvoltării și Consolidării Moldovei (PDCM); Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS); Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM); Mișcarea Respect Moldova (MRM).

¹³ [Sondaj sociopolitic](#) în mun. Chișinău. Realizat de CBS-Research pentru WatchDog.MD.

¹⁴ [Hotărârea CEC](#) nr. 1416 din 7 octombrie 2023 cu privire la cererea ÎM „C.B.S.-RESEARCH” SRL privind autorizarea efectuării sondajelor de opinie privind preferințele politice ale alegătorilor.

¹⁵ [Regulamentul](#) privind organizarea și desfășurarea sondajelor de opinie și a exit-pollurilor în perioada electorală.

¹⁶ [Comunicat de presă](#). În premieră, pentru o campanie de informare a alegătorilor, CEC a editat materiale informative în mai multe limbi ale minorităților etnice.

¹⁷ [Inspectoratul](#) General al Poliției informează: ☞ #Coruperea în alegeri constituie o #Infrațiune.

Aprobarea mesajelor de interes public. În perioada supusă monitorizării, CEC a aprobat opt mesaje de interes public (cinci spoturi video și trei postere informative) elaborate de către Comisie (7) și de către Asociația Promo-LEX¹⁸ (1). În total, până la 17 octombrie 2023, CEC a aprobat difuzarea a 19 mesaje de interes public (a se vedea Anexa nr. 1). Hotărâri de refuz nu au fost constatate.

2.2. Activitatea consiliilor electorale de circumscripție electorală de nivelul II

Respectarea programului de activitate. Potrivit informațiilor prezentate de către observatori, în perioada monitorizată, sediul CECE II a fost găsit închis în timpul orelor de muncă doar în cadrul unei vizite realizate la CECE nr. 4 Anenii Noi. În restul vizitelor (61 din 62) observatorii au găsit CECE II deschise în timpul orelor de muncă.

Informarea publică privind activitatea CECE II¹⁹. În baza rapoartelor observatorilor completate în urma celor 62 de vizite întreprinse în perioada de referință, MO Promo-LEX constată că informarea publică privind componența organului electoral, orarul de lucru și locul și timpul primirii documentelor a fost asigurată în proporție de 100%.

Confirmarea și modificarea componenței CECE. În perioada de referință, CEC a completat componența nominală a CECE II nr. 28 Sîngerei și a modificat componența nominală a altor cinci consilii (CECE II nr. 7 Cahul; nr. 9 Călărași; nr. 12 Criuleni; nr. 13 Dondușeni; nr. 22 Leova). Cât privește componența nominală a altor două CECE II, până la 17 octombrie 2023, aceasta nu este deplină (nr. 4 Anenii Noi – 10 membri din 11; nr. 26 Rezina – 9 membri din 11). Modificările componenței nominale s-au datorat cererilor de demisie ale membrilor CECE desemnați din partea APL (4), PAS (1) și din cadrul Registrului funcționarilor electorali (RFE) (2).

Confirmarea reprezentanților concurenților electorali și a persoanelor de încredere. În perioada de referință CECE II au confirmat, inițial, 29 de reprezentanți din partea a 16 concurenți electorali. Ulterior, ca urmare a demersurilor concurenților electorali (PAS și PDCM), au fost constatate două cazuri de anulare a confirmării reprezentanților acestora. De asemenea, CECE II au confirmat două persoane de încredere din partea PR și MRM. Cazuri de refuz din partea organului electoral de a confirma persoane autorizate nu au fost constatate.

Confirmarea jurnaliștilor. În perioada vizată, CECE II au confirmat 51 de jurnaliști din partea a cinci entități/instituții mass-media, în vederea reflectării și monitorizării alegerilor locale generale. În total, până la 17 octombrie 2023, organele electorale (CEC și CECE II) au confirmat 89 de jurnaliști din partea a 12 entități/instituții mass-media din țară (a se vedea Anexa nr. 1). Hotărâri de refuz nu au fost constatate.

Constituirea birourilor electorale ale secțiilor de votare. În conformitate cu numărul secției de votare (SV) constituite, toate cele 1.958 de birouri electorale au fost organizate în termenul stabilit.

Dificultăți în activitatea organelor electorale. MO Promo-LEX a monitorizat, inclusiv, aspectul privind dificultățile întâlnite de organele electorale la constituirea organelor electorale inferioare și/sau organizarea alegerilor. Astfel, în baza discuțiilor cu funcționarii electorali, observatorii Promo-LEX au constatat unele dificultăți ce țin de componența incompletă a organului electoral; volumul mare de muncă; neprezentarea membrilor la ședințele organului electoral; asigurarea tehnico-materială întârziată; insuficiența persoanelor certificate pentru constituirea organelor electorale ierarhic inferioare; numărul sporit de modificări ale componenței nominale a organelor electorale survenite pe motiv de incompatibilități prevăzute de Codul electoral.

Obstrucționarea observării libere. MO Promo-LEX atrage atenția că, în perioada de referință, au fost constatate două cazuri de obstrucționare a observării libere a procesului electoral, și anume la CECE II nr. 1 Chișinău și nr. 5 Basarabeasca (ex. accesul la listele persoanelor care au restricție de a participa la alegeri sau la hotărârile privind înregistrarea candidaților). Potrivit rapoartelor prezentate Misiunii, observatorilor Promo-LEX nu li s-a oferit acces la toate materialele cu caracter electoral. Amintim că, în exercitarea atribuțiilor, observatorii au dreptul să aibă acces la toate informațiile cu caracter electoral.

¹⁸ Spotul video Promo-LEX.

¹⁹ Gradul de informare a fost observat în baza următoarelor canale de informare: sediul (intrarea) CECE sau al instituției unde este amplasat, panoul informativ din preajmă, pagina web a autorității publice.

2.3. Activitatea consiliilor electorale de circumscripție electorală de nivelul I

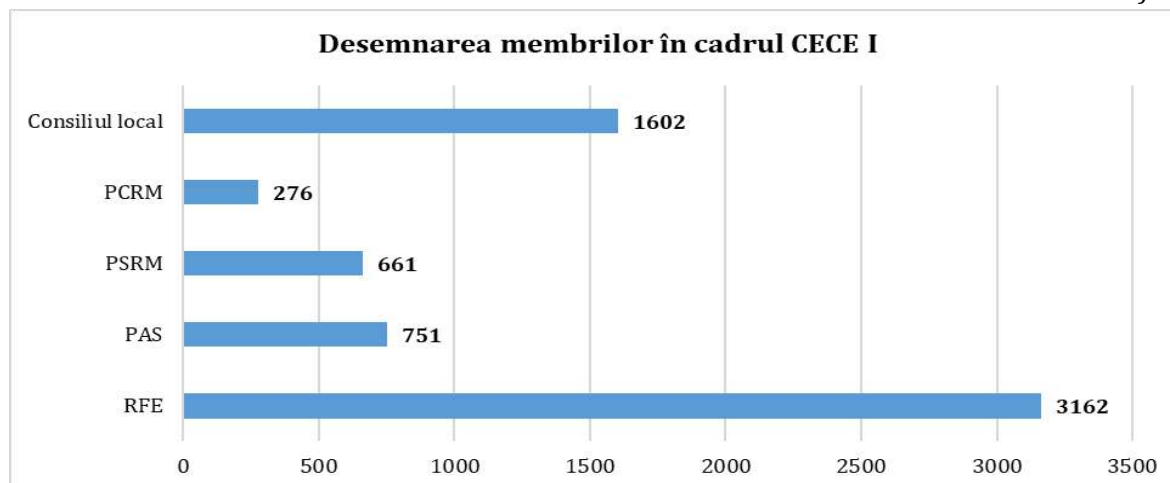
Informarea publică privind activitatea CECE I. MO Promo-LEX constată că informarea publică privind componența organului electoral nu a fost asigurată de către 172 (21%) din 816 CECE I vizitate, privind orarul de lucru – de către 44 CECE I (5%), iar privind locul și timpul primirii documentelor – de către 69 CECE I (8%).

Accesibilitatea sediilor CECE I. Conform rapoartelor observatorilor Promo-LEX, din totalul de 816 CECE I, doar 224 (27%) sunt accesibile grupurilor de persoane vulnerabile, 214 (26%) – parțial accesibile, iar 378 (46%) – inaccesibile.

Confirmarea reprezentanților concurenților electorali și a persoanelor de încredere. În perioada de referință organele electorale au confirmat 60 de reprezentanți ai 17 concurenți electorali. De asemenea, CECE I au confirmat două persoane de încredere din partea PSDE și PSRM. Cazuri de refuz din partea organului electoral de a confirma persoane autorizate nu au fost constatate. În total, organele electorale inferioare (CECE II și CECE I) au confirmat 89 de reprezentanți și patru persoane de încredere din partea a 22 de concurenți electorali.

Confirmarea și modificarea componenței CECE I. Conform rapoartelor observatorilor Promo-LEX, constatăm că, din totalul de 816 CECE I, în cazul a 39 CECE I componența numerică a fost stabilită în număr de 11 membri, în cazul a 294 CECE I – în număr de 9 membri, iar pentru 483 CECE I – în număr de 7 membri (a se vedea graficul nr. 1).

Graficul nr. 1

De asemenea, MO Promo-LEX constată, în total, 208 cazuri de modificare a componenței nominale a CECE I și un caz de completare a componenței (CECE I nr. 7/11 Burlacu). Modificările componenței nominale s-au datorat cererilor de demisie ale membrilor (144 din 208 sau 69%) și demersurilor de revocare (64 din 208 sau 31%). Informația privind inițiatorul modificării și cine a desemnat noul membru este prezentată în tabelul de mai jos. Subliniem că în trei cazuri (CECE I nr. 7/15 Colibași (Cahul); nr. 14/13 Miciurin (Drochia); nr. 32/14 Palanca (Ștefan Vodă)), potrivit observatorilor, componența organului electoral nu a fost suplinită ca urmare a modificărilor.

Tabelul nr. 1. Modificarea componenței CECE I

Inițiatorul modificării	Nr. membri	Cine a desemnat noul membru	Nr. membri
APL	41	APL	22
CEC (RFE)	97	CEC (RFE)	127
PAS	33	PAS	29
PCRM	10	PCRM	10
PSRM	27	PSRM	17

Cu privire la componența de gen, în componența celor 816 organe electorale de nivelul întâi constatăm o prezență majoritară a femeilor – 91%. Mai mult, în 396 de consilii electorale (49%) nu activează niciun

bărbat, iar în 381 de consilii electorale (47%) numărul bărbaților în componența CECE I este de 1-2 persoane.

Conducerea CECE I. MO Promo-LEX a constatat două cazuri (CECE I nr. 2/2 Sadovoe și nr. 16/7 Brătușeni) de abatere de la prevederile legale privind procedura de alegere a conducerii (vot secret). În restul cazurilor (814 din 816 sau 99%) observatorii au raportat despre respectarea procedurii. În ceea ce ține de analiza componenței organelor de conducere ale CECE I din perspectiva de gen, remarcăm prezența majoritară a femeilor atât în funcția de președinte (710 CECE I – 87%), cât și de secretar (780 CECE I – 96%). Echilibrul de gen în conducerea organului electoral a fost constatat doar pentru 115 CECE I.

Dificultăți în activitatea organelor electorale. Potrivit observatorilor Promo-LEX, funcționarii electorali la nivel de CECE I au întâlnit și ei un șir de dificultăți în procesul de organizare și desfășurare a scrutinului: lipsa spațiului pentru desfășurarea activității; asigurarea tehnico-materială întârziată; insuficiența persoanelor certificate; numărul sporit de modificări ale componenței nominale pe motiv de incompatibilitate.

Obstrucționarea observării libere. Misiunea de observare atrage atenția că, în perioada de referință, observatorilor Promo-LEX nu li s-a oferit acces la toate materialele cu caracter electoral (hotărâri de constituire a organelor electorale, modificare a componenței sau înregistrare a candidaților), fiind astfel constatate 11 cazuri de obstrucționare a observării libere în următoarele CECE I: nr. 1/1 Codru; nr. 5/5 Carabetovca; nr. 5/6 Iordanovca; nr. 5/7 Sadaclia; nr. 8/22 Stoianovca; nr. 12/20 Onițcani; nr. 25/1 Orhei; nr. 25/10 Crihana; nr. 25/14 Isacova; nr. 25/32 Susleni; nr. 35/18 Măcărești. Reamintim că, în exercitarea atribuțiilor, observatorii au dreptul să aibă acces la toate informațiile cu caracter electoral.

2.4. Activitatea birourilor electorale ale secțiilor de votare (BESV)

Confirmarea componenței BESV. Conform art. 38, alin. (9) al Codului electoral, BESV se constituie de către CECE II dintr-un număr impar de membri, de cel puțin 5 și de cel mult 11 persoane. Analizând informațiile prezentate de observatori referitoare la cele 52 BESV vizitate în perioada de raportare, constatăm că în cazul a nouă BESV componența numerică a fost stabilită în număr de 11 membri, în cazul a 24 BESV – în număr de nouă membri, iar pentru 17 BESV – în număr de șapte membri. Cu privire la componența de gen, și pentru acest organ electoral, constatăm o prezență majoritară a femeilor – 91%. Mai mult, în 22 de birouri electorale vizitate (42%) nu activează niciun bărbat, iar în 23 (44%) numărul bărbaților în componența BESV este de 1-2 persoane.

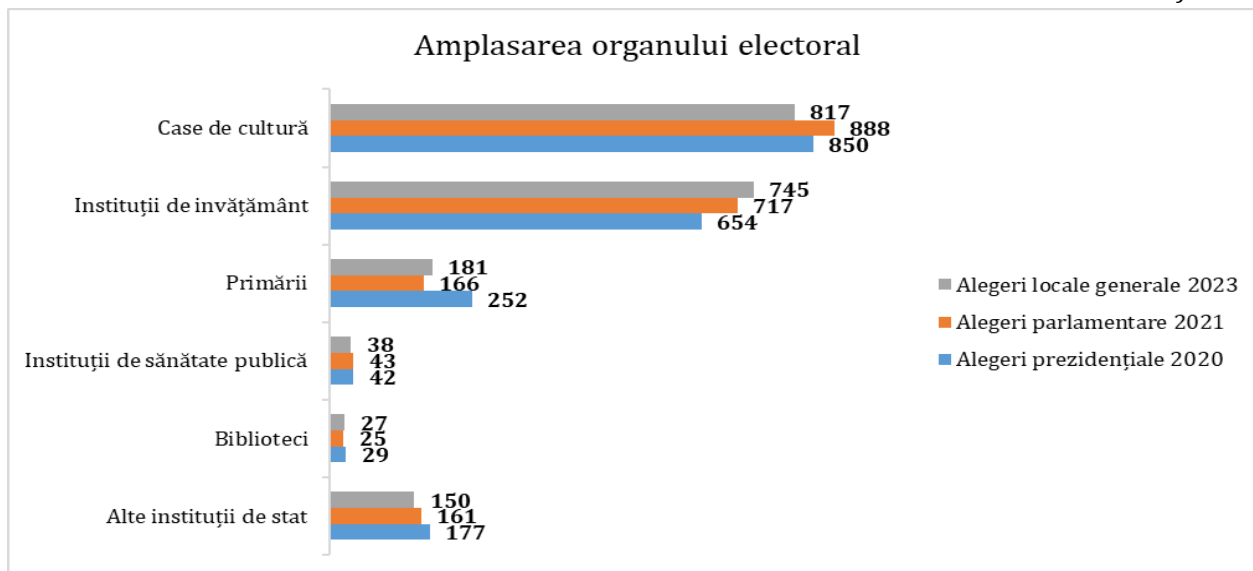
Conducerea BESV. Potrivit observatorilor Promo-LEX, procedura de vot deschis la alegerea conducerii a fost respectată în toate cazurile. Cu referire la componența din perspectiva de gen, remarcăm prezența majoritară a femeilor atât în funcția de președinte al biroului electoral (44 BESV – 85%), cât și de secretar (45 BESV – 87%). Echilibrul de gen în conducerea organului electoral a fost constatat doar pentru 5 birouri electorale (10%).

Informarea publică privind activitatea BESV. MO Promo-LEX constată că informarea publică privind componența organului electoral a fost asigurată doar de către 10 BESV (19%), iar privind orarul de lucru – doar de către 20 BESV (38%).

Accesibilitatea sediilor BESV. Conform rapoartelor observatorilor Promo-LEX, doar 11 (21%) sunt accesibile grupurilor de persoane vulnerabile, 11 (21%) – parțial accesibile, iar 30 (58%) – inaccesibile.

Amplasarea secțiilor de votare. Potrivit pct. 5 din Instrucțiunea cu privire la asigurarea infrastructurii secției de votare, amenajarea localului secției de votare se face, de regulă, în sediile aflate în proprietatea publică, precum și în cele aflate în folosința sau în gestiunea autorităților administrației publice locale prin aplicarea principiului adaptării rezonabile a spațiului destinat procesului de vot.

Astfel, pentru alegerile din toamnă, MO Promo-LEX a constatat că, și la acest scrutin, cele mai multe secții de votare au fost deschise în casele de cultură. De asemenea, se atestă o ușoară creștere a ponderii secțiilor de votare deschise în instituțiile de învățământ, inclusiv cele preșcolare, comparativ cu scrutinele naționale din noiembrie 2020 și iulie 2021. Astfel, în casele de cultură au fost deschise circa 42% din secțiile de votare, iar în instituțiile de învățământ circa 38% din SV (a se vedea graficul nr. 2).

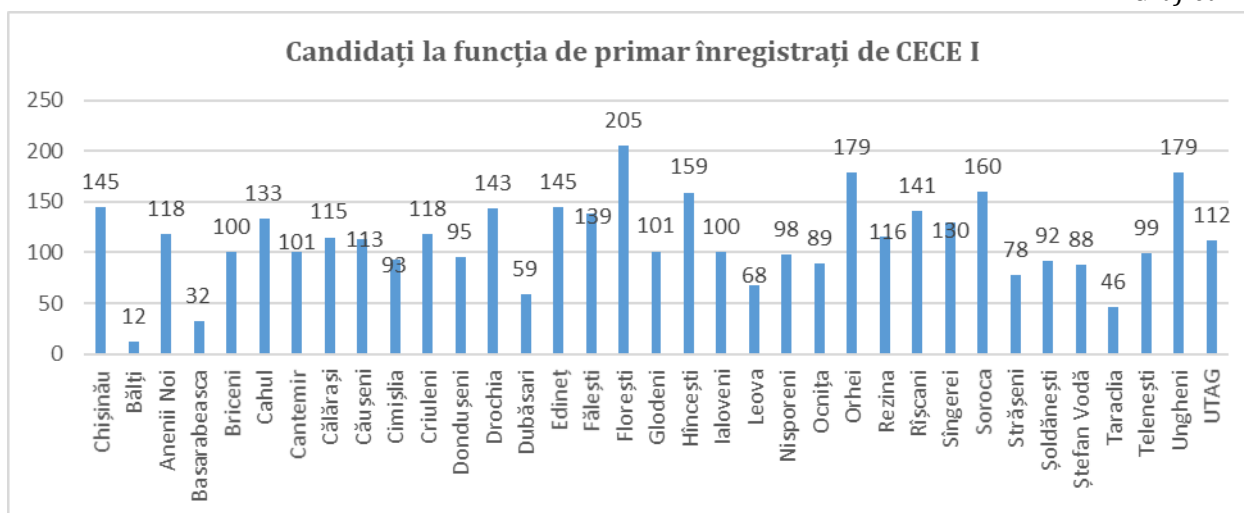
III. ÎNREGISTRAREA CONCURRENTILOR

3.1. Înregistrarea candidaților pentru funcția de primar

În perioada de raportare, potrivit observatorilor, în cadrul celor 896 CECE I au fost înregistrați cel puțin 3.901 candidați pentru funcția de primar (a se vedea graficul nr. 3). Cei mai mulți candidați au fost înregistrați în raioanele Florești (205 în 40 CECE I), Orhei (179 în 38 CECE I), Ungheni (179 în 33 CECE I) și Soroca (160 în 35 CECE I). Doar circa 30% sunt femei, respectiv 70% sunt bărbați (a se vedea Anexa 2).

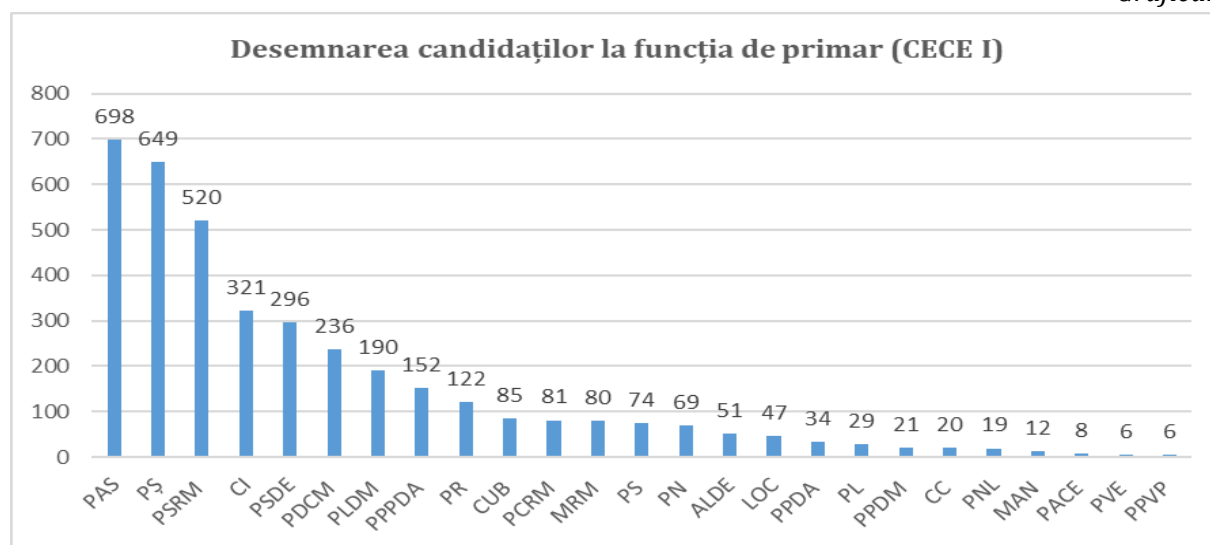
Menționăm că la alegerile locale generale din 2019, pentru funcția de primar în cadrul CECE I au fost înregistrați 3.746 de candidați, dintre care 27% femei. Astfel, putem constata o creștere atât a ratei de participare a femeilor, cât și a numărului de candidați înregistrați.

Graficul nr. 3

În graficul nr. 4 sunt reflectați candidații în funcție de subiectul care i-a desemnat. Din cei 3.901 candidați doar 8% (321) au candidat independent, dintre care 233 de bărbați (72%) și 88 de femei (28%). Respectiv, 92% de candidați au fost înaintați de partidele politice/blocurile electorale. Cei mai mulți candidați au fost desemnați de PAS (698), PȘ (649) și PSRM (520). La scrutinul din 2019, 10% din candidații înregistrați pentru funcția de primar au candidat independent, astfel, putem constata o diminuare a nivelului de implicare a candidaților independenți la acest scrutin.

Graficul nr. 4

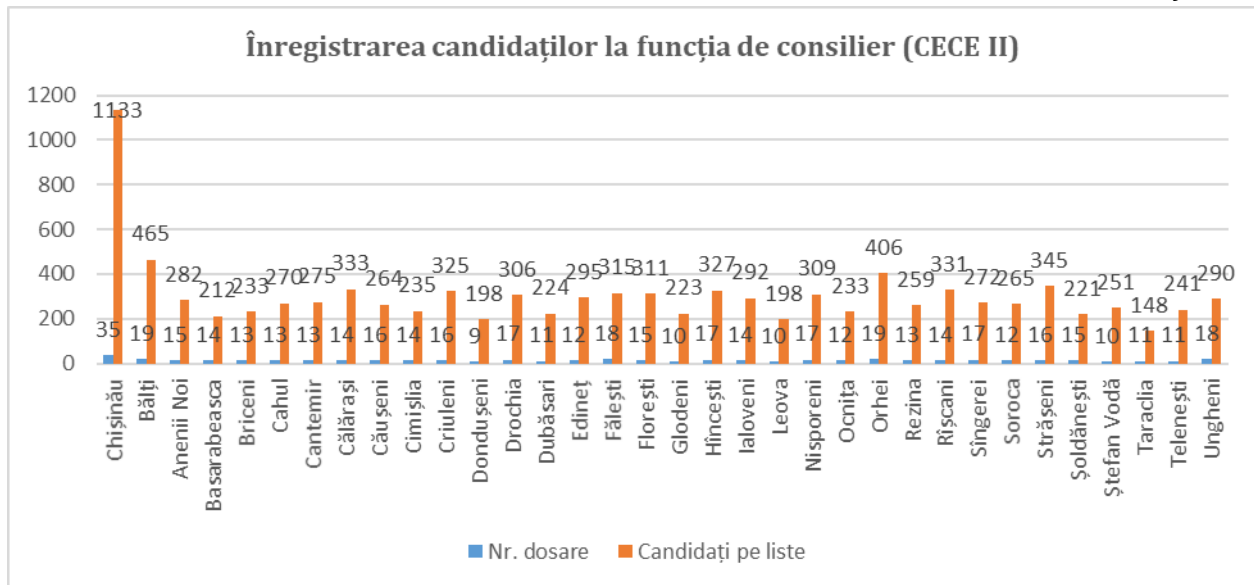

În același context, menționăm că pentru funcția de primar al mun. Chișinău au fost înregistrați 27 de candidați, dintre care doar 5 femei (18%), iar pentru funcția de primar al mun. Bălți – 15 candidați, dintre care 4 femei (27%). Candidați independenți au fost înregistrați doar pentru funcția de primar al mun. Bălți – 2 candidate.

3.2. Înregistrarea concurenților electorali pentru funcția de consilier local

În cadrul CECE II a fost constatată înregistrarea a 500 de dosare ale candidaților pentru funcția de consilier raional/municipal Chișinău și Bălți, cu circa 10.287 de candidați pe listele de consilieri. Condiția privind cota de gen de 40% a fost respectată în toate cazurile. Din cele 500 de dosare, doar 76 au fost de înregistrare a candidaților independenți, dintre care doar 5 femei (7%). În graficul nr. 5 este reprezentat numărul dosarelor și numărul candidaților pe listele de consilieri în fiecare CECE II.

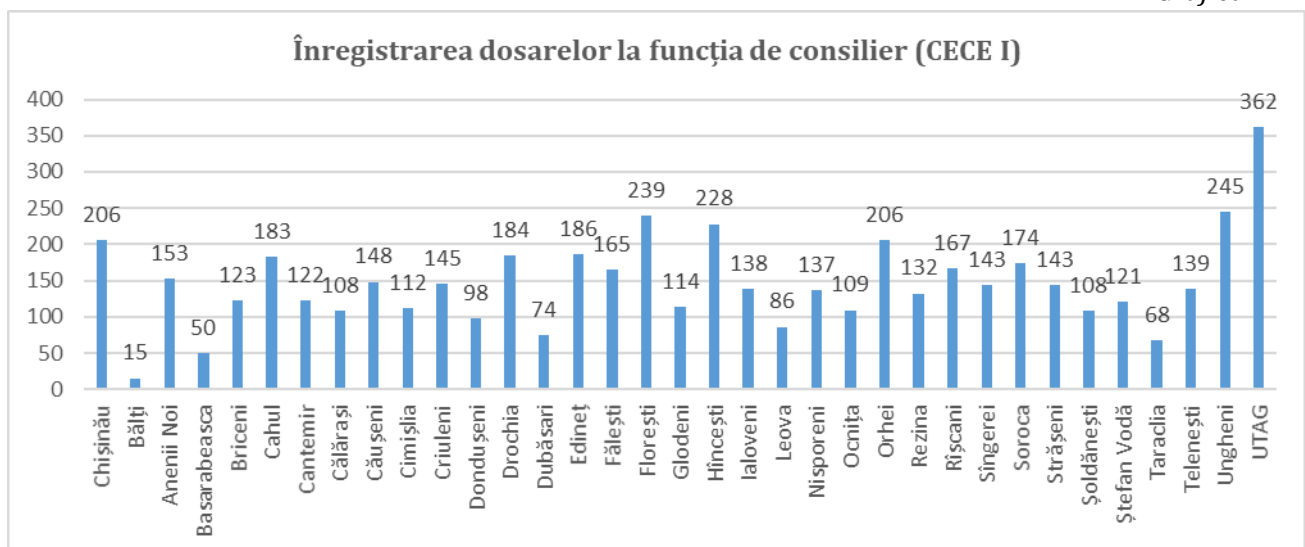
Graficul nr. 5

Cele mai multe dosare au fost înregistrate la CECE Chișinău (35 de dosare și 1.133 de candidați pe listele de consilieri), CECE Bălți (19 dosare/465 de candidați) și CECE Orhei (19 dosare/406 candidați).

În cadrul celor 896 CECE I se constată înregistrarea a 5.131 de dosare pentru funcția de consilier, dintre care doar 733 de candidați independenți (14%): 579 de bărbați (79%) și 154 de femei (21%).

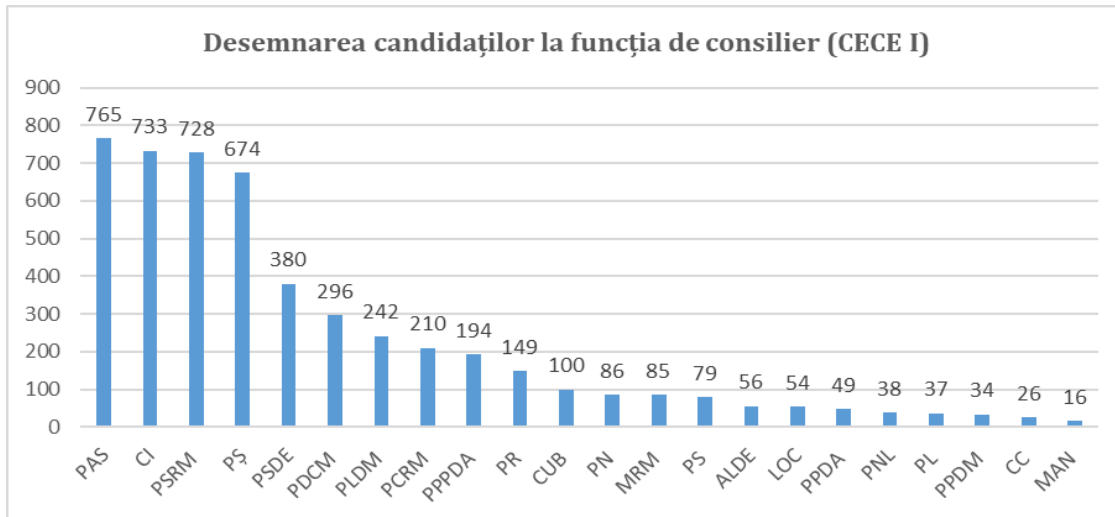
Graficul nr. 6

Analizând datele din graficul nr. 6, constatăm că cele mai multe dosare pentru înregistrarea la funcția de consilier local au fost depuse în UTAG (362), r. Ungheni (245), r. Florești (239) și r. Hîncești (228). Iar

cele mai multe dosare ale candidaților independenți au fost înregistrate, la fel, în UTAG (274), mun. Chișinău (30), r. Strășeni (29), r. Drochia (25) și r. Ungheni (25).

Graficul nr. 7

Cele mai multe dosare pentru înregistrarea candidaților la funcția de consilier (CECE I) au fost depuse de către PAS (765), PSRM (728) și PȘ (674).

Înregistrări neconforme ale concurenților electorali pentru funcția de consilier de nivel I. Potrivit art. 68, alin. (3) din Codul electoral, listele candidaților pentru alegerile locale se întocmesc respectându-se cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe. Poziționarea candidaților pe liste se face conform formulei: minimum patru candidați la fiecare zece locuri.

La nivel de CECE I, observatorii Promo-LEX au raportat 30 de cazuri de înregistrare a listei de candidați pentru funcția de consilier cu abatere de la această normă, dintre care 29 de cazuri de nerespectare a cotei minime de 40% și un caz de nerespectare a poziționării candidaților. Partidele politice care au prezentat listele neconforme și au fost înregistrate în calitate de concurenți sunt: PȘ (11), PAS (4), LOC (4), PCRM (2), PDCM (2), PSDE (1) și PR (1). Atragem atenția că, în conformitate cu prevederile art. 68, alin. (3), art. 163, alin. (2) și (3), aceste liste nu trebuiau să fie înregistrate. Anumite liste, probabil, au fost deja modificate, însă considerăm că organele electorale ierarhic superioare ar trebui să monitorizeze acest proces.

În total, potrivit MO Promo-LEX, cel puțin 34 de partide politice/bloc electoral (din 60 cu drept de desemnare) au înregistrat candidați pentru alegerile locale generale din 5 noiembrie 2023. Pentru comparație, la alegerile locale generale din 2019 au înregistrat candidați 27 de partide politice/bloc electoral (din 46 de partide politice cu drept de desemnare).

3.3. Cazuri de respingere a cererilor de înregistrare a candidaților

Observatorii Promo-LEX au identificat 15 cazuri de respingere a cererilor de înregistrare pentru funcția de primar și, la fel, 15 – pentru înregistrarea la funcția de consilier. La baza respingerii cererilor de înregistrare pentru funcția de primar au stat următoarele motive: candidatul are interdicția de a ocupa o funcție publică sau de demnitate publică (7), numărul insuficient de semnături colectate (6), iar doi candidați nu dețineau studii generale obligatorii.

Motivele respingerii cererilor de înregistrare pentru funcția de consilier au fost următoarele: candidatul are interdicția de a ocupa o funcție publică sau de demnitate publică (3 cazuri, dintre care un CI, precum și 2 candidați de pe lista PȘ), numărul insuficient de semnături colectate (10 candidați), nerespectarea cotei de reprezentare la întocmirea listei de candidați (un caz) și un caz de prezentare a unui dosar incomplet (lipsa semnăturilor candidaților, iar un candidat de pe lista prezentată era înregistrat deja în calitate de candidat la consilier din partea altui partid politic).

3.4. Apartenența politică a primarilor (2019) și „migrația” acestora în contextul alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023

Observatorii Promo-LEX, pe parcursul vizitelor în teritoriu, s-au documentat inclusiv referitor la apartenența politică a primarilor în contextul alegerilor locale curente. Informația a fost colectată în baza discuțiilor cu reprezentanții autorităților publice locale, cu organele electorale, precum și, în anumite situații, din discuții cu membrii comunităților locale. Tabloul prezentat reflectă situația dinainte de începerea campaniei electorale.

Amintim că la alegerile locale generale din 2019 din cei 898 de primari aleși, 112 au fost candidați independenți și, respectiv, 786 au fost candidați desemnați de partidele politice/bloc electoral.

Cei mai mulți primari aleși la alegerile locale generale din 2019 au fost desemnați de Partidul Democrat din Moldova (actualul PSDE) – 261 de aleși locali. La ora actuală, conform datelor analizate, circa 39% (102) dintre aceștia reprezintă în continuare PSDE, iar circa 52% ar deține o altă apartenență politică, în special fiind vorba de: PAS – 42, PDCM – 24, Mișcarea Respect Moldova (MRM) – 14, Partidul Democrat Modern din Moldova (PDMM) – 14, PSRM – 8, PLDM – 3, PR – 3, ALDE – 2. Constatăm că circa 30% din primarii PDM care între timp și-au modificat apartenența, în contextul alegerilor locale generale, ar fi afiliați PAS, precum și 18% – PDCM și circa 10% – MRM și PDMM.

De asemenea, la scrutinul național din 2019 au fost aleși și 206 primari desemnați de PSRM. Analizând informația, deducem că 140 din acești primari (68%) susțin în continuare partidul care i-a desemnat în 2019, iar 29% și-ar fi schimbat apartenența politică, în special fiind vorba de: CI – 17, PAS – 15, PR – 6, PȘ – 6, PDCM – 5, LOC – 3, MAN – 2, MRM – 2 și CUB – 1. Constatăm că circa 30% din primarii aleși pe listele PSRM care și-au schimbat opțiunea politică în contextul alegerilor generale ar fi candidați independenți, precum și 26% – PAS, și circa 10% – PȘ.

Din cei 173 de primari aleși din partea Blocului electoral ACUM, la momentul actual, 128 (74%) ar fi afiliați PAS, iar 15 (8%) – PPPDA. Dacă e să analizăm migrația acestora către alte partide decât cele care au constituit blocul electoral menționat, atunci circa 10% s-ar fi afiliat altor partide politice ori s-au declarat a fi independenți, și anume: CI – 5, CUB – 3, LOC – 2, PDCM – 2, iar pentru PDMM, PLDM, PPDA și PȘ – câte un singur primar.

Din cei 112 candidați independenți aleși în funcția de primar, 45 ar fi migrat la unele partide politice, și anume: PAS – 29, LOC – 3, PDCM – 3, PPPDA – 2 și câte un primar la următoarele partide politice: CUB, MRM, PDMM, PLDM, PPPO, PSDE, PSRM și PȘ. Astfel, putem constata că circa 40% din primarii independenți dețin în contextul actualei campanii electorale o anumită apartenență politică, iar 65% din aceștia susțin partidul de guvernare.

Evaluând toate modificările privind apartenența politică a primarilor aleși în 2019²⁰, constatăm că circa 39% din aceștia și-au schimbat opțiunea politică ori s-au declarat a fi independenți/neafiliați. Cei mai mulți dintre aceștia (36%) „au migrat” către PAS.

²⁰ La efectuarea estimărilor s-a ținut cont de rezultatele alegerilor locale noi care s-au desfășurat pe parcursul perioadei 2019–2021. Calculul a fost realizat în baza informației privind apartenența politică a primarilor din cadrul a circa 785 de localități.

IV. CONTESTAȚIILE ELECTORALE

Potrivit observatorilor Promo-LEX, în perioada 5 – 17 octombrie 2023, în cadrul organelor electorale au fost depuse cel puțin 57 de contestații și sesizări, în care se contestă sau se informează organele electorale despre pretense încălcări ale cadrului legal sau se solicită revizuirea ori suspendarea actelor administrative cu privire la aceste încălcări.

În cadrul **consiliilor electorale de circumscripție de nivelul I și al II-lea** au fost depuse cel puțin 32 de contestații și sesizări, după cum urmează: 9 – la CECE 10 Căușeni; 8 – la CECE 8 Cantemir; 5 – la CECE 35 Ungheni; 2 – la CECE 32 Ștefan Vodă; 2 – la CECE 27 Rîșcani și câte una (1) – la CECE 1 Chișinău; CECE 34 Telenеști; CECE 7 Cahul; CECE 4/3 Bulboaca, Anenii Noi; 30/16 Pânășești, Strășeni. Concurenții electorali sau potențialii concurenți au depus cele mai multe contestații și acestea se refereau la înregistrarea/neînregistrarea concurenților electorali (în special, în contextul interdicției de a fi ales, stabilită de ANI), nesuspendarea din funcție a candidaților și utilizarea resurselor administrative.

În privința soluțiilor emise, MO Promo-LEX observă că doar o contestație a fost admisă, cel puțin șase contestații au fost declarate inadmisibile, iar 11 au fost respinse. Totodată, în raport cu hotărârile asupra contestațiilor care se refereau la existența interdicțiilor de a fi aleși, MO Promo-LEX a constatat că, în majoritatea cazurilor, consiliile electorale de circumscripție făceau referință la prezența sau absența unei persoane în listele cu interdicții transmise de CEC. În acest sens, atragem atenția că în procesul de examinare a contestațiilor, dar și a cererilor de înregistrare a concurenților electorali, organele electorale trebuie să se conducă de actele administrative și judecătorești, care au fost supuse sau pot fi supuse controlului legalității. Simpla referință la o listă întocmită de organele statului (care nu poate fi contestată) nu individualizează fiecare caz în parte și nu permite candidaților sau concurenților să prezinte dovezi în contradictoriu.

Cu referire la termenele de soluționare a contestațiilor, observăm că cel puțin 10 contestații au fost soluționate în termene de 1-3 zile, iar 7 contestații – în termene de 4-6 zile. În acest sens, atragem atenția asupra necesității respectării termenelor legale de soluționare a contestațiilor, prevăzute la art. 100 din Codul electoral.

La **Comisia Electorală Centrală** au fost depuse cel puțin 15 contestații și 10 sesizări, plângeri și cereri (inclusiv o cerere prealabilă). Atragem atenția că dacă contestațiile (calificate ca atare) se publică în termene de 0-3 zile de la depunere, atunci în privința sesizărilor, plângerilor și cererilor acestea fie nu se publică la compartimentul *Corespondență de intrare* de pe pagina web a instituției, fie se publică la o distanță mai mare de timp.

Majoritatea subiecților care au contestat și/sau au sesizat organul electoral superior au fost concurenții electorali sau potențialii concurenți electorali (22): candidați independenți – 6; MAN – 3; ALDE – 3; PAS – 2; PDCM – 2; PPPDA – 2; PSRM – 2; Mișcarea Profesioniștilor Speranța – Надежда (MPSN) – 1; Noua Opțiune Istorică (NOI) – 1. În 12 cazuri, autorii sesizărilor și petițiilor și-au exprimat dezacordul în raport cu actele sau acțiunile/inacțiunile organelor electorale de înregistrare/neînregistrare a concurenților electorali, iar în alte 13 cazuri – cu acțiunile concurenților electorali de efectuare a agitației electorale ilegale, utilizarea abuzivă a resurselor administrative, finanțarea campaniei electorale etc.

Cu referire la soluțiile emise de CEC asupra a cel puțin 29 de contestații și sesizări, menționăm că în privința a 16 au fost adoptate hotărâri, iar pentru 13 au fost expediate scrisori de restituire a sesizării/contestației, de remitere spre examinare conform competenței sau de comunicare a altor soluții. Totodată, în privința celor 16 contestații și sesizări au fost adoptate 12 hotărâri, unele contestații și sesizări fiind conexe. Prin hotărârile emise:

- au fost respinse 7 contestații și sesizări;
- au fost declarate inadmisibile 2 contestații din cauza depunerii după expirarea termenului prevăzut de Codul electoral;
- a fost atenționat PAS asupra neadmiterii utilizării materialelor de publicitate politică în campania electorală pentru alegerile locale generale din 5 noiembrie 2023; a fost atrasă atenția persoanelor cu funcții de demnitate publică, persoanelor cu funcții de răspundere și funcționarilor publici asupra abținerii, în exercitarea atribuțiilor funcționale, de la efectuarea agitației electorale, inclusiv de utilizare a resurselor administrative, prin implicarea acestora în campanie, și a fost

remisă la adresa MAI hotărârea pentru examinarea faptelor privind elementele de utilizare a resurselor administrative și, după caz, pentru adoptarea măsurilor de rigoare²¹;

- a fost decisă acordarea termenului de 3 zile PPN pentru prezentarea altui simbol electoral, într-o formă diferită, ce nu ar duce la similitudine cu simbolul NOI²²;
- a fost revocat secretarul CECE Orhei nr. 25²³ din cauză că acesta, în calitate de coordonator al comisiei de recepționare și verificare a documentelor, nu a asigurat respectarea a niciunei etape a procedurii de recepționare a listelor de subscripție în cazul lui Dinu Țurcanu, iar acțiunile sale au fost îndreptate în sprijinul unui potențial pretendent la calitatea de concurent electoral.

În privința **termenelor** de soluționare a cererilor și sesizărilor, observăm că pentru 14 contestații și sesizări a fost emisă o soluție în termene de 1-3 zile, astfel fiind respectat termenul de 3 zile prevăzut de art. 100, alin. (1) Cod electoral; pentru 12 contestații și sesizări – în termene de 4-10 zile; iar pentru 3 contestații și sesizări – în 12-21 de zile.

În acest sens, atragem atenția organelor electorale asupra necesității examinării și emiterii soluțiilor în termene restrânse, astfel încât contestatarii să reușească să beneficieze de dreptul la un recurs efectiv.

MO Promo-LEX evidențiază două situații în care CEC urma să depună toată diligența pentru a nu admite tergiversarea soluționării contestațiilor:

- în cazul contestațiilor ALG-1; ALG-2; ALG-3 (depuse la 5, 7 și 8 octombrie), Comisia a avut o tentativă de examinare și emiterie a unei soluții la 12 octombrie, însă proiectul de hotărâre propus nu a întrunit numărul necesar de voturi. Abia la 17 octombrie un nou proiect de hotărâre asupra contestațiilor a fost propus spre examinare și adoptat;
- în cazul sesizărilor din 7 octombrie, depuse de A. Spătaru, M. Apostol și T. Golub, Comisia a adoptat o hotărâre abia la 13 octombrie 2023, deși subiectul contestației viza procedura de recepționare a documentelor pentru înregistrare în calitate de concurent electoral. Notăm că art. 100, alin. (2), lit. a) Cod electoral prevede în calitate de derogare de la condiția examinării în termen de 3 zile a contestațiilor faptul că termenul de examinare nu poate depăși termenul-limită stabilit pentru înregistrarea subiecților electorali de către organele electorale.

În concluzie, MO Promo-LEX observă că organele electorale au depus diligența de a soluționa fondul contestațiilor, hotărârile asupra acestora fiind, de regulă, argumentate. Totuși, sarcina organelor electorale a fost complicată de restricțiile instituite asupra dreptului la vot, ceea ce a și servit drept temei pentru depunerea celor mai multe contestații în perioada observată. În același timp, tergiversarea soluționării, în special a contestațiilor legate de înregistrarea subiecților electorali, poate pune în condiții inegale concurenții.

²¹ [Hotărârea](#) CEC nr. 1463 din 17.10.2023 cu privire la contestațiile nr. CEC-10ALG/1 din 5 octombrie 2023 și nr. CEC-10ALG/2 din 7 octombrie 2023 ale Partidului Politic Mișcarea Alternativa Națională și nr. CEC-10ALG/3 din 8 octombrie 2023 a doamnei Marina Tauber.

²² [Hotărârea](#) CEC nr. 1462 din 16.10.2023 cu privire la aprobarea simbolurilor electorale pentru imprimare în buletinele de vot la alegerile locale generale din 5 noiembrie 2023.

²³ [Hotărârea](#) CEC nr. 1457 din 13.10.2023 cu privire la sesizarea nr. CEC-7/7729 din 7 octombrie 2023 a doamnei Arina Spătaru, sesizările nr. 42 și 43 din 7 octombrie 2023 ale domnilor Mihail Apostol și Tudor Golub și contestația nr. CEC-10ALG/7 din 10 octombrie 2023 a domnului Dinu Țurcanu.

V. LISTELE ELECTORALE

5.1. Cadrul normativ

Potrivit art. 61, alin. (9) Cod electoral, listele electorale se transmit de către CEC autorităților APL cu cel puțin 22 de zile înainte de ziua alegerilor. Acestea se transmit către BESV pentru asigurarea verificării lor de către alegători, reprezentanții concurenților și observatori. Potrivit noilor reglementări, după efectuarea modificărilor, listele electorale se retipăresc, cu cel puțin 7 zile înainte de ziua alegerilor, și se transmit BESV cel târziu odată cu buletinele de vot.

În conformitate cu prevederile Programului calendaristic al CEC, începând cu 16 octombrie 2023 până pe 29 octombrie 2023, alegătorii pot verifica corectitudinea întocmirii listelor electorale, atât în sediile SV, cât și online, accesând pagina web www.verifica.cec.md. Amintim că alegătorul poate fi înscris numai într-o singură listă electorală și la o singură SV în baza actelor ce atestă domicilierea sa în perimetrul secției de votare respective.

Listele de bază cuprind 2.761.954 de cetățeni cu drept de vot²⁴. La ultimele alegeri naționale, scrutinul parlamentar anticipat din 11 iulie 2021, în listele electorale de bază erau incluși 2.768.035 de alegători²⁵, cu circa 6.000 de alegători mai mult decât la alegerile curente. În același timp, potrivit ultimelor date publicate de CEC, la 2 octombrie 2023, în Registrul de Stat al Alegătorilor (RSA) erau incluși în total 3.302.399 de alegători, dintre care atribuiți pe circumscripții în baza domiciliului/reședinței – 2.762.125. Ceilalți 570.274 fie sunt alegători din regiunea transnistreană, necontrolată de autoritățile constituționale, fie nu dispun de domiciliu/reședință²⁶.

În perioada imediat următoare observatorii Promo-LEX urmează să viziteze BESV și să discute cu membrii BESV cu privire la calitatea listelor electorale. În același timp, considerăm necesar să semnalăm o problemă deja raportată de observatori cu referire la comuna Corjova, r. Dubăsari.

5.2. Probleme cu includerea în listele de bază tipărite pentru comuna Corjova, r. Dubăsari, a unui grup de alegători care locuiesc în comuna respectivă

MO Promo-LEX atrage atenția asupra situației de excludere din listele electorale a unui număr mare de alegători, care *de facto* locuiesc în comuna Corjova, însă în actele de identitate au domiciliul stabilit/atribuit în orașul Dubăsari. Din discuția observatorului Promo-LEX cu membrii CECE I/BESV, dar și cu reprezentanții primăriei, constatăm că majoritatea alegătorilor excluși din liste domiciliază în satul Mahala. Acest sat, potrivit Legii privind organizarea administrativ-teritorială, pe lângă satul Corjova, face parte din comuna Corjova. Însă în buletinele de identitate eliberate pentru locuitorii satului Mahala este stabilit domiciliul „or. Dubăsari”.

Această problemă este una veche, însă, din păcate, autoritățile publice nu au considerat necesar să o soluționeze de-a lungul timpului. Faptul că organele electorale îi includeau pe acești alegători în listele suplimentare de fiecare dată, ca modalitate de soluționare a acestei chestiuni, în realitate doar a perpetuat și a agravat problema, fără a se încerca soluționarea acesteia din rădăcină.

Analizând copii ale fișelor de însoțire a buletinelor de identitate ale unor cetățeni aflați în această situație, observatorii Promo-LEX au constatat că alegătorii respectivi cu domiciliul în „or. Dubăsari” au votat anterior la Corjova (pe liste suplimentare) nu doar în alegerile parlamentare sau prezidențiale, ci și în alegerile locale generale, atât din 2019, cât și din 2015. Mai mult decât atât, în localitate sunt cunoscute cazuri multiple când două persoane care locuiesc în aceeași casă din comuna Corjova pot să aibă înregistrat domiciliul în mod diferit: „or. Dubăsari, strada _____” și, respectiv, „or. Dubăsari, comuna Corjova, strada _____”.

Datele statistice disponibile ne vorbesc că în această situație s-ar afla un număr semnificativ de persoane. Conform informației oferite de primăria Corjova, comuna are 3.784 de locuitori, pe listele de bază fiind incluși doar circa 1.100 de alegători. Potrivit procesului-verbal privind rezultatele numărării votului în

²⁴ [Comunicat de presă](#). Alegătorii sunt invitați să verifice corectitudinea întocmirii listelor electorale.

²⁵ [Proces-verbal](#) totalizator. Rezultate alegeri parlamentare anticipate din 11 iulie 2023.

²⁶ [Comunicat de presă](#). Numărul de alegători incluși în Registrul de Stat al Alegătorilor, la data de 2 octombrie 2023, este de 3.302.399.

SV 15/3, comuna Corjova, la alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 (cel mai recent scrutin la care au participat inclusiv cetățenii din localitățile din stânga Nistrului), în listele de bază au fost incluși 1.029 de alegători, iar pe liste suplimentare au votat 612 persoane. În total, în comuna Corjova la ultimele alegeri au participat 992 de alegători și, ținând seama de acest fapt, constatăm că pe listele suplimentare au votat circa 62% din alegătorii din localitate.

Pornind de la cele prezentate mai sus, constatăm că dreptul de vot al cetățenilor Republicii Moldova care domiciliază în comuna Corjova ar putea fi încălcat dacă aceștia nu vor fi admiși să voteze pe motiv că nu sunt incluși în listele electorale de bază. La momentul vizitei observatorului Promo-LEX în localitate, potrivit informației prezentate de președinta organului electoral, 5 alegători din localitate nu s-au regăsit în listele electorale. Din informațiile colectate de observatorul Promo-LEX, cetățenii din localitate sunt foarte nemulțumiți de această problemă și ar exista riscul ca aceștia să blocheze procesul de vot în cazul în care nu vor fi admiși să voteze.

Mai mult decât atât, MO Promo-LEX se arată îngrijorată de faptul că o eventuală neadmitere a unui număr atât de mare de alegători la vot (a se vedea numărul alegătorilor care au votat pe liste suplimentare la ultimul scrutin) ar putea afecta valabilitatea scrutinului și/sau influența semnificativ rezultatele. În context, MO Promo-LEX constată că refuzul înregistrării unui pretendent la calitatea de candidat independent pentru funcția de consilier în Consiliul Raional Dubăsari în cadrul alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023, la fel, a avut la bază problematica analizată mai sus²⁷.

În opinia MO Promo-LEX, problema descrisă urmează a fi tratată ca fiind una de ordin tehnic, care necesită corectarea domiciliului în actele cetățenilor în hotarele localității, or, nu poate fi vorba efectiv despre stabilirea unui alt domiciliu. Reamintim că atât Legea nr. 764 din 27.12.2001 privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova, cât și Decizia nr. 02/02 din 29.03.2019 a Consiliului local Corjova „Cu privire la confirmarea granițelor satelor Corjova și Mahala ce intră în componența comunei Corjova” stabilesc în mod clar că comuna Corjova, inclusiv satul Mahala, fac parte din localitățile aflate sub controlul autorităților constituționale. Astfel, îndemnăm Agenția Servicii Publice (ASP) și alte autorități publice centrale, în comun cu autoritățile electorale, să identifice o soluție rapidă pentru această problemă și să informeze activ cetățenii despre aceasta.

²⁷ [Hotărârea CEC nr. 1461](#) din 15.10.2023 cu privire la contestația nr. CEC-10ALG/10 din 12 octombrie 2023 a domnului Emelianov Roman, pretendent la calitatea de candidat independent pentru funcția de consilier în Consiliul Raional Dubăsari în cadrul alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023.

VI. ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ

Adoptarea deciziei privind asigurarea spațiilor de afișaj. Un număr de 805 primării (90%) au adoptat decizia privind asigurarea spațiilor de afișaj. Dintre acestea, doar 639 de decizii (79%) au fost afișate la sediul APL. În același timp, în 708 UAT (79%) au fost amenajate locuri curate pentru afișaj. Dintre acestea, în 612 localități (86%) spațiul este suficient pentru plasarea publicității electorale a concurenților electorali.

Adoptarea deciziei privind oferirea spațiilor destinate întâlnirilor cu alegătorii. Cel puțin 787 de primării (88%) au adoptat decizii cu privire la oferirea spațiilor destinate întâlnirilor cu alegătorii. Dintre acestea, doar 624 de decizii (79%) sunt afișate la sediul APL. Din 787 APL care au adoptat decizii, 644 (82%) oferă spațiul destinat întâlnirilor cu alegătorii gratis. De cealaltă parte, 143 APL (18%) au stabilit taxe de la 82 la 4000 de lei per oră și, respectiv, de la 285 la 2000 de lei per întâlnire. Printre spațiile oferite menționăm: case de cultură, săli de festivități, instituții de învățământ, parcuri și piețe, stadioane, biblioteci, săli de ședințe ale primăriilor.

Privind utilizarea spațiilor de către concurenți, observatorii au raportat că în cel puțin 24 de localități spațiile au fost utilizate pentru 38 de întâlniri cu cetățenii. Dintre acestea, 10 întâlniri au fost organizate de PAS (în trei cazuri – contra cost și în șapte cazuri – gratuit), urmat de PȘ cu șase întâlniri (gratuit), PDCM – trei întâlniri (gratuit); LOC și PN – două întâlniri fiecare (gratuit); PR – două întâlniri (contra cost); PNL, PPPDA și PSRM – câte o întâlnire (gratuit).

Atribuțiile APL în desemnarea membrilor în organul electoral. În urma analizei rapoartelor observatorilor Promo-LEX, constatăm că, din totalul de 816 CECE I vizitate până la elaborarea raportului, în cazul a nouă CECE I consiliul local de nivelul întâi nu a desemnat niciun membru, iar pentru 12 CECE I a fost desemnat doar un membru.

Depersonalizarea datelor cu caracter personal din dispozițiile de suspendare ale APL în contextul începutului campaniei electorale. MO Promo-LEX atrage atenția asupra transparenței limitate a datelor de interes public din unele dispoziții de suspendare a primarilor și secretarilor consiliilor locale, cu referire la hașurarea numelui/pre numelui persoanelor care urmează să suplinească atribuțiile acestora. Contextual, menționăm că în unele cazuri, ca urmare a procedurilor tehnice de depersonalizare, nu este posibil de identificat atât numele/pre numele persoanei suspendate, cât și al persoanei căreia îi sunt delegate atribuțiile (de exemplu, mun. Chișinău²⁸, comuna Mereșeni²⁹ (r. Hîncești), satul Nicoreni³⁰ (r. Drochia) etc.). De cealaltă parte, unele autorități publice nu consideră necesar să ascundă datele privind persoanele care urmează să preia atribuțiile primarului (de exemplu, satul Horodca³¹ (r. Ialoveni), satul Caracui³² (r. Hîncești), satul Limbenii Noi³³ (r. Glodeni)).

În opinia MO Promo-LEX, procedurile de depersonalizare aplicate în cazurile descrise mai sus sunt ilegale. În acest sens, facem referință la prevederile Instrucțiunii privind modul de depersonalizare a actelor administrative în Registrul de stat al actelor locale, aprobat prin Ordinul Cancelariei de Stat nr. 61 din 01 noiembrie 2022, pct. 4.5 (sbpct. 2, 4), și 4.6 (sbpct. 1, 5)³⁴. Potrivit acestora, se permite prelucrarea (publicarea/dezvăluirea/diseminarea) datelor cu caracter personal în cadrul emiterii actelor administrative atunci când ele se referă la persoanele publice sau persoanele care exercită funcții publice și în cazurile când se referă la faptele publice.

²⁸ [Dispoziția nr. 1076](#)-dc din 06.10.2023 cu privire la suspendarea exercitării mandatului de Primar General al municipiului Chișinău.

²⁹ [Dispoziția nr. 124](#) din 06.10.2023 cu privire la suspendarea activității în funcția de primar și delegarea atribuțiilor.

³⁰ [Dispoziția nr. 03-1-60](#) din 05.10.2023 cu privire la suspendarea activității primarului în perioada campaniei electorale.

³¹ [Dispoziția nr. 53](#) din 06.10.2023 cu privire la suspendarea din funcția de primar pe perioada campaniei electorale.

³² [Dispoziția nr. 46-B](#) din 06.10.2023 cu privire la suspendarea din funcția de primar.

³³ [Dispoziția nr. 48p](#) din 06.10.2023 cu privire la suspendarea funcției de primar.

³⁴ [Instrucțiunea](#) privind modul de depersonalizare a actelor administrative în Registrul de stat al actelor locale, aprobat prin Ordinul Cancelariei de Stat nr. 61 din 01 noiembrie 2022, pct. 4.5 (sbpct. 2, 4) și 4.6 (sbpct. 1, 5).

VII. PRESTAȚIA CONCURENȚILOR ELECTORALI

7.1. Activități de promovare electorală

Potrivit art. 70, alin. (3) din Codul electoral, indiferent de tipul scrutinului, campania electorală începe la data înregistrării concurentului electoral, dar nu mai devreme de 30 de zile înainte de ziua votării, și se încheie la data anulării înregistrării concurentului electoral sau în ziua de vineri înainte de ziua votării. Conform Programului calendaristic aprobat de CEC³⁵, campania electorală pentru toți concurenții a început la 6 octombrie 2023.

În perioada monitorizată, au fost observate cel puțin 358 de activități de promovare a candidaților și concurenților electorali (a se vedea tabelul nr. 2). Cele mai răspândite activități au fost distribuirea materialelor electorale, care au constituit 35% din totalul activităților raportate, urmate de întâlnirile cu alegătorii – 31% și activitățile de lansare în campania electorală – 20%.

Tabelul nr. 2. Activitățile de promovare electorală

Activități desfășurate	PAS	PSRM	PDCM	PPPDA	CUB	PSDE	PLDM	PN	PȘ	PR	CI – Vrabie Vitale	PS	PACE	CC	CI – Topal Anatoli	LOC	MAN	PCRM	Alții	Total
Distribuția materialelor electorale	51	42	7	2	5	5	5	1	1	2		2		1			2			126
Întâlniri cu alegătorii	42	16	5	5	7	1	3	7	7	2	5		2		4	2		1	2	111
Lansări în campanie	31	7	4	3	3	6	3	2	3	1		1	1	1		1			5	72
Depasări în teritoriu	5	3	3	6		4	1	2				1		1						26
Conferințe de presă	3	3	2	1	1		1			2							1			14
Altele	4												1	1				1	2	9
Total	136	71	21	17	16	16	13	12	11	7	5	4	4	4	4	3	3	2	9	358

Potrivit rapoartelor observatorilor Promo-LEX, cele mai multe activități au fost desfășurate de PAS – 38%, urmat de PSRM – 20% și PDCM – 6%. Din totalul activităților observate, cele mai multe au fost organizate în Chișinău – 32%, urmat de Bălți – 15% și Florești – 5%.

7.2. Utilizarea publicității electorale

De la începutul campaniei electorale, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 643 de cazuri în care a fost utilizată publicitatea electorală (a se vedea tabelul nr. 3). Cele mai frecvente forme de publicitate au fost materialele de informare a alegătorilor (ziare, afișe, flyere etc.), care au fost observate în 31% din cazuri, urmate de materialele de vizibilitate ale concurenților (veste, chipie, genți etc.) – 20% și panourile stradale/billboardurile – 19%.

Tabelul nr. 3. Publicitatea electorală în campanie

Tipuri de publicitate	PAS	PSRM	PLDM	PDCM	PSDE	CUB	PN	PPPDA	PS	PR	PȘ	Alții	Total
Ziare, pliante, flyere etc.	105	52	3	8	7	8	2	6	2	1	3	2	199
Veste, genți, chipie etc.	69	35	2		5	2	1	3	1	1	1	5	125
Panouri stradale/bannere	74	10	6	6	4	1	2	4	3	2	3	5	120
Postări pe internet sponsorizate	28	4	28			4	10		3			3	80
Corturi	33	21		4	4	4	1	2				1	70
Spoturi video	13	3	12	4		1			1	5		5	44
Bannere online	4						1					0	5
Total cazuri	326	125	51	22	20	20	17	15	10	9	7	21	643

³⁵ Potrivit pct. 42 din [Programul calendaristic](#) pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023.

Observatorii au raportat cele mai multe cazuri de utilizare a publicității electorale pentru PAS – 51%, urmat de PSRM – 19% și PLDM – 8%.

7.3. Utilizarea abuzivă a resurselor administrative³⁶

În perioada monitorizată, Promo-LEX a constatat **43 de cazuri** ce pot fi calificate drept utilizare abuzivă a resurselor administrative, după cum urmează:

- **utilizarea instituțiilor statului în scopul promovării inițiativelor electorale**, situație în care dispăre delimitarea dintre stat și partid politic – **4 cazuri** (Guvernul Republicii Moldova, Comitetul Executiv al UTAG, Consiliul Orășenesc Taraclia și Consiliul Raional Orhei).

În opinia Promo-LEX, cazurile de utilizare abuzivă a resurselor administrative care implică adoptarea actelor normative în diverse domenii au cel mai mare impact asupra electoratului.

Cazul Guvernului Republicii Moldova. Astfel, menționăm că, la 31 mai 2023³⁷, doar cu două luni înainte de începerea perioadei electorale, Guvernul Republicii Moldova a depus spre aprobare Parlamentului modificări la Legea bugetului de stat. Motivul invocat a fost majorarea intrărilor de granturi externe, cu crearea oportunităților de direcționare a acestora preponderent spre suplینirea Fondului rutier, Fondului național de dezvoltare regională și locală și programelor de susținere a întreprinderilor mici și mijlocii. Drept rezultat, la 22 iunie 2023, Parlamentul a adoptat majorarea bugetului destinat Fondului național pentru dezvoltare regională și locală – de la 600 mil. de lei la suma de 1,02 mld. de lei.

Între timp, când modificările nu au fost încă adoptate cel puțin la nivel de Guvern, Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală (ONDRL) a aprobat „Ghidul de aplicare la concurs în cadrul apelului competitiv de granturi mici pentru proiectele de dezvoltare locală/Programul Național „Satul European Expres”, ediția 2023, în baza căruia APL, în perioada 2 – 16 mai 2023, urmau să depună propunerile de proiect.

La 12 iulie 2023, ONDRL a publicat rezultatele concursului Programului Național „Satul European Expres”³⁸, conform căruia au fost selectate 399 de proiecte din cele 680 depuse de APL. La acel moment, potrivit rezultatelor ultimelor scrutine organizate în fiecare din cele 399 APL, în cazul a 146 (37%) primării au fost de la ACUM/PAS, 113 (28%) – PDM, 63 (16%) – CI, 35 (9%) – PSRM, 27 (6%) – PLDM și, respectiv, 15 (4%) – alte partide politice. Până la 17 octombrie 2023³⁹, situația s-a modificat semnificativ. Astfel, din cei 399 de primari din APL care au câștigat un proiect în cadrul „Satul European Expres”, în contextul alegerilor locale generale din 2023, deja 234 (59%) de primari au candidat din partea PAS. Concomitent, constatăm că în cazul altor 54 de primari, aceștia nu se regăsesc pe lista concurenților electorali (presupunem că nu au mai candidat, însă informația va fi mai clară după publicarea versiunii finale a candidaților înregistrați).

În cazul celorlalți primari, aceștia candidează de la PSDE – 34 (9%), CI – 34 (9%), PLDM – 8 (2%), câte 7 (2%) – PSRM și PDCM, 6 (2%) – PPPDA, câte 3 (1%) – PȘ, LOC și PDMM, câte 2 – PSDE și PN și, respectiv, câte 1 – PR și PCRM.

În context, menționăm că în activitățile și materialele de campanie, PAS își asumă meritele pentru lucrările efectuate în baza proiectului „Satul European Expres”.

Cazurile administrațiilor publice locale și regionale. La 1 octombrie 2023, în cadrul unei sesiuni live pe rețelele de socializare⁴⁰, Ilan Șor, ex-președintele Partidului Șor, declarat neconstituțional, a comunicat public despre intenția de a contribui prin intermediul unui fond la majorarea pensiei pensionarilor din

³⁶ Definirea noțiunii și referința la unele standarde internaționale în domeniu pot fi consultate în [Raportul nr. 2 al MO Promo-LEX a alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023](#), p. 25.

³⁷ [Proiect](#) de hotărâre cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru modificarea unor acte normative (număr unic 402/MF/2023).

³⁸ [Rezultatele](#) concursurilor pentru granturi mici în cadrul Programului Național „Satul European Expres”.

³⁹ La momentul elaborării raportului, pe pagina CEC nu a fost publicată informația definitivată privind candidații pentru funcția de primar înregistrați în toate cele 898 APL. Prin urmare, admitem că numărul de candidați desemnați de PAS ar putea fi mai mare.

⁴⁰ [Declarația](#) lui Ilan Șor din 01.10.2023.

UTAG, din r-l Orhei și din or. Taraclia. Majorarea respectivă a fost declarată a fi efectuată sub forma unui adaos lunar de 1.000 de lei pentru toate persoanele care beneficiază de o pensie mai mică de 3.000 de lei.

La scurt timp de la declarația menționată, la 11 octombrie 2023, Consiliul Raional Orhei a adoptat decizia⁴¹ potrivit căreia pensionarii care beneficiază de o pensie lunară mai mică de 3.000 de lei vor primi un ajutor financiar de 1.000 de lei – mijloace financiare acoperite din donații de la persoane fizice/juridice, indiferent de forma juridică de organizare a acestora. Suplimentar, Consiliul a împuternicit președintele raionului să semneze contracte cu persoanele fizice/juridice care vor dori să doneze bani în scopul menționat. A doua zi, la 12 octombrie 2023, și Consiliul Orășenesc Taraclia a adoptat o decizie⁴² de acordare a ajutorului lunar de 1.000 de lei pensionarilor cu pensia sub 3.000 de lei lunar. O decizie pozitivă la același subiect și din aceleași surse a fost adoptată și de Comitetul Executiv al UTAG, în ședința de lucru a acestuia din 6 octombrie 2023⁴³. Totuși, pe pagina oficială a autorității nu a fost identificată decizia aprobată.

MO Promo-LEX semnalează repetat că în condițiile în care Ilan Șor se află pe lista de sancțiuni, iar proprietățile sale sunt sechestrare, nu este clar care ar fi sursa legală a donațiilor pe care le promite populației. Respectiv, aceste donații pot fi calificate și drept activități cu potențial de corupere a alegătorilor.

- ***implicarea în activitățile de campanie a persoanelor care dețin funcții publice – 18 cazuri (PAS).***

În perioada monitorizată, au fost observate cel puțin 10 cazuri în care Dorin Recean, Prim-Ministrul Republicii Moldova, a participat la activitățile electorale organizate de PAS în vederea promovării candidaților înregistrați în alegeri. Astfel, în perioada 6 – 8 octombrie 2023, Dorin Recean a fost prezent la evenimentele electorale ale PAS din Chișinău, Bălți, Căușeni, Drochia, Ialoveni, Fălești, Florești, Rezina, Strășeni și Ștefan Vodă. În cazul evenimentului din Chișinău, constatăm că acesta a fost organizat în timpul orelor de lucru ale angajaților instituțiilor publice (ora 16).

Mai mult, Dorin Recean și Igor Grosu apar în materialele electorale distribuite pentru promovarea candidaților PAS la funcția de primari (materialul printat conține o poză a celor trei – Dorin Recean, Igor Grosu și candidatul la nivel de CECE I). Prin urmare, constatăm suportul tacit și transferul de imagine din partea primului-ministru Dorin Recean și, implicit, a instituției conduse pentru candidații PAS în alegeri.

În aceeași perioadă (6 – 8 octombrie 2023), și Dan Perciun, Ministrul Educației și Cercetării, a fost prezent la cel puțin 3 evenimente electorale organizate în Chișinău, Glodeni și Rîșcani pentru promovarea candidaților PAS. Ca și în cazul lui Dorin Recean, evenimentul din Chișinău a fost organizat în timpul orelor de lucru (ora 16).

Andrei Spînu, Ministrul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, a participat și el la cel puțin 5 evenimente electorale organizate de PAS în Chișinău, Leova, Anenii Noi, Dubăsari și Basarabeasca.

Menționăm că, potrivit art. 28 din Codul electoral, în scopul organizării și desfășurării eficiente a procesului electoral, CEC conlucrează cu un șir de autorități publice, inclusiv cu Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale. În plus, pe parcursul perioadei electorale, atât Guvernul Republicii Moldova, cât și Ministerul Educației și Cercetării au comunicat despre unele măsuri inițiate pentru asigurarea desfășurării libere și corecte a alegerilor. Prin urmare, considerăm că în aceste condiții, se impune necesitatea respectării principiului neutralității de către instituțiile respective.

- ***asumarea de către candidații electorali a meritelor pentru lucrările/serviciile de uz public efectuate din bani publici – 11 cazuri (6 – PAS, 2 – PS, 2 – MAN, 1 – LOC).***

Cazul PAS. În ziarele de promovare electorală a partidului la nivel național (600.000 de exemplare cumulativ), PAS și-a atribuit meritele pentru proiectele implementate din bugetul public – „Satul

⁴¹ [Decizia](#) Consiliului Raional Orhei nr. 11/1 din 11.10.2023 cu privire la ajutorul financiar unor categorii de pensionari din raionul Orhei.

⁴² [Decizia](#) Consiliului Orășenesc Taraclia nr. 6/1 din 12.10.2023 об утверждении Положения «О дополнительной финансовой поддержке некоторым категориям пенсионеров г. Тараклия».

⁴³ [Повестка](#) дня заседания Исполнительного комитета Гагаузии от 06.10.2023 și [Заседание](#) Исполнительного комитета Гагаузии от 06.10.2023.

European”, majorarea pensiilor, alocațiile la nașterea copiilor, renovarea drumurilor, grădinițelor și școlilor, iluminat stradal etc.

Concomitent, au fost observate flyere de promovare a candidaților PAS la funcția de primar, unde acestora le sunt atribuite meritele pentru lucrările și serviciile executate în localitate la nivel de APL, din banii bugetului public. Astfel de situații au fost raportate în cel puțin 5 APL I (ex. s. Tănătari, s. Tănătarii Noi, s. Chircăiești, s. Ucraina (toate r. Căușeni)).

Cazul PS. A fost observată distribuirea pliantelor (4.000 de exemplare) de promovare în conținutul cărora PS și-a asumat meritele pentru mai multe lucrări de infrastructură implementate în mun. Bălți, la nivel de APL, din bani publici (reparația și amenajarea parcurilor, a terenurilor de joacă și a terenurilor sportive).

În alt caz, la 12 octombrie 2023⁴⁴, Nicolae Grigorișin, candidat PS la funcția de primar al mun. Bălți, suspendat din funcția de primar la 10 octombrie 2023 (ziua înregistrării în calitate de concurent), s-a deplasat pe un șantier în lucru pentru a transmite live rezultatele implementării proiectelor sale în cadrul Primăriei mun. Bălți. A menționat despre faptul ca anterior șantierul era în stare dezastruoasă, iar la momentul filmării, a prezentat live cum arată locația după lucrările de reparație. Acesta a menționat că, în pofida înregistrării în cursa electorală, totuși „îl doare sufletul” pentru proiectele inițiate de el, din care cauză s-a deplasat la fața locului pentru a verifica lucrările.

Cazul MAN. În ziarele de promovare a candidatului la funcția de primar al mun. Chișinău, Ion Ceban (280.000 de exemplare – doar versiunea română), MAN își atribuie meritele pentru lucrările de infrastructură, precum și proiectele realizate de Primăria mun. Chișinău, din bani publici (renovare de străzi, școli și grădinițe, achiziția mijloacelor de transport etc.). În context, menționăm că în componența Consiliului Municipal Chișinău nu există fracțiunea MAN.

În alt caz, în cadrul unei conferințe de presă din 16 octombrie 2023⁴⁵, Ion Ceban și-a asumat meritele pentru lucrările de iluminare publică a arterelor importante ale Chișinăului (bulevardul Dacia, Calea Orheiului, Bulevardul Renașterii, bulevardul Mircea cel Bătrân), modernizarea iluminatului public în parcuri, spații verzi, reabilitarea aleilor pietonale și a pasajelor subterane, renovarea parcurilor și scuarurilor, reabilitarea curților blocurilor etc.

Cazul LOC. Într-un spot video⁴⁶ distribuit pe rețelele de socializare, Vasile Bortă, candidatul LOC la funcția de primar al s. Costești, Ialoveni, și-a atribuit meritele pentru lucrările de infrastructură executate la nivelul localității din banii publici de APL.

Bugetul național și bugetele locale se formează din contribuțiile tuturor cetățenilor/alegătorilor, care, în mod evident, pot avea diverse opțiuni politice. Promo-LEX consideră că asumarea de către unii candidați a meritelor pentru lucrările/serviciile publice efectuate din bani publici afectează egalitatea șanselor concurenților electorali și, implicit, dreptul alegătorilor la o informare liberă, obiectivă și corectă privind prestația fiecărui concurent în parte. Prin urmare, astfel de acțiuni pot avea un impact semnificativ asupra exprimării votului informat de către alegători.

- ***organizarea întrunirilor electorale în cadrul instituțiilor publice, cu angajații instituțiilor respective, în timpul orelor de lucru ale acestora – 9 cazuri (5 – PSRM, 2 – PAS, câte un caz – CUB și PCRM).***

În perioada monitorizată au fost observate cel puțin 9 cazuri în care concurenții electorali au organizat întruniri electorale cu angajații instituțiilor publice în timpul orelor de lucru ale acestora (a se vedea tabelul nr. 4). Dintre acestea, în 5 cazuri a fost vizat PSRM, în 2 cazuri – PAS și în câte un caz – CUB și PCRM.

⁴⁴ [Transmisiune](#) live a dlui Nicolae Grigorișin.

⁴⁵ [Conferință](#) de presă organizată la sediul Partidului MAN.

⁴⁶ [Spotul](#) video al candidatului LOC, Vasile Bortă.

Tabelul nr. 4. Întrunirile electorale organizate în instituții publice în timpul orelor de lucru ale angajaților acestor instituții

Concurent	Adresa	Data	Instituție
CUB	Chișinău, Centru	10/6/2023	IMSP Spitalul Clinic Municipal de Ftziopneumologie
PAS	Chișinău, Rîșcani	10/10/2023	LT „Nicolae Milescu Spătaru”
	Chișinău, Centru	10/11/2023	Centrul Diagnostic Republican
PCRM	Chișinău, Centru	10/10/2023	LT „Mihail Koțiubinski”
PSRM	Chișinău, Botanica	10/10/2023	LT „Dimitrie Cantemir”
	Chișinău, Ciocana	10/11/2023	IMSP Asociația Medicală Teritorială Ciocana
	Chișinău, Centru	10/11/2023	IMSP AMT Centru
	Chișinău, Rîșcani	10/12/2023	LT „Nicolae Milescu Spătaru”
	Chișinău, Centru	10/12/2023	Centrul Medicilor de Familie nr. 7

- **utilizarea de către concurenții electorali a bunurilor statului în scopuri personale – un caz (PAS).**

La 6 octombrie 2023, în temeiul art. 16, alin. (3) Cod electoral, candidatul PAS pentru funcția de primar al s. Alexandru Ioan Cuza, Cahul, Nicolae Calaidjoglu, și-a suspendat activitatea din funcția de primar al localității. Cu toate acestea, la 7 octombrie 2023, acesta a fost filmat aflându-se la volanul mașinii de serviciu, proprietate a primăriei.

7.4. Activități cu potențial de corupere a alegătorilor

Conform art. 181¹ din Codul penal, oferirea sau darea de bani, bunuri, servicii ori de alte foloase în scopul determinării alegătorului sau susținătorului să își exercite sau să nu își exercite drepturile electorale în cadrul alegerilor se pedepsește cu amendă în mărime de la 750 la 1.150 de unități convenționale (37.500 – 57.500 de lei) sau cu închisoare de la un an la 5 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 6.000 la 8.000 de unități convenționale (300.000 – 400.000 de lei) cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

La 14 octombrie 2023, Comitetul Executiv al UTAG, în frunte cu Guvernatoarea UTAG, Evgenia Guțul, a organizat un eveniment de amploare dedicat Zilei Profesorului, unde au fost prezente aproximativ 2.400 de cadre didactice din UTAG. În cadrul evenimentului, pe lângă înmânarea diplomelor și organizarea unui program cultural-artistic, profesorii au mai primit câte un plic în care era suma de 500 de lei.

Potrivit informației postate pe pagina oficială de pe rețelele sociale a Bașcanei UTAG, evenimentul a fost organizat grație aportului considerabil oferit de Fundația „Miron Șor”⁴⁷. Informația corespunzătoare a fost confirmată și de Direcția Principală Educație a UTAG, care, printr-o postare pe rețelele de socializare, a exprimat mulțumiri Evgheniei Guțul, Fundației „Miron Șor” și altor organizatori ai evenimentului. În context, amintim despre constatările din Raportul nr. 2 cu referire la Ilan Șor, despre activitățile cu potențial de corupere a alegătorilor în care este vizat și PȘ, precum și despre instrumentarea unor cazuri de finanțare ilegală în care este vizat PR⁴⁸.

7.5. Utilizarea publicității cu încălcarea prevederilor legale

Conform pct. 75 din Regulamentul CEC privind modul de furnizare, distribuire și difuzare a publicității politice, electorale și a mesajelor de interes public⁴⁹, este prevăzut că în perioada electorală furnizorii de publicitate vor efectua lucrări de pregătire, confecționare, distribuire și amplasare a publicității pe afișe publicitare doar din mijloacele financiare virate în contul „Fond electoral”, cu achitarea în avans.

Contrar celor expuse, la 5 octombrie 2023, în spațiul public au fost distribuite poze unde un automobil a ÎS „Poșta Moldovei” transporta ziare electorale ale PAS. Potrivit informației din zierele respective, acestea ar fi fost imprimate în baza unui cont de plată și a unei facturi din 6 octombrie 2023. Prin urmare,

⁴⁷ [Postarea](#) pe rețelele de socializare a Bașcanei UTAG, Evghenia Guțul.

⁴⁸ [Raportul nr. 2](#). Misiunea Promo-LEX de observare a alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023, p. 23, 27.

⁴⁹ [Regulamentul](#) CEC privind modul de furnizare, distribuire și difuzare a publicității politice, electorale și a mesajelor de interes public, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1155 din 4 august 2023.

constatăm că materialele au fost pregătite și imprimate până la data de 6 octombrie fără a fi respectată prevederea privind achitarea serviciilor în avans.

Potrivit pct. 15 din regulament, în perioada campaniei electorale este interzisă difuzarea publicității politice. De asemenea, este interzisă utilizarea materialelor de publicitate politică în calitate de materiale de agitație electorală.

Fiecare material tipărit/imprimat trebuie să conțină următoarele informații: denumirea lizibilă, ușor de deslușit și inteligibilă a furnizorului care l-a comandat și numele/denumirea subiectului publicității; genericul „Publicitate politică”, „Publicitate electorală”; datele de identificare ale entității economice specializate care a prestat serviciul tipografic și, după caz, ale persoanei care a realizat designul și/sau macheta materialului tipărit; tirajul executat, numărul comenzii și numărul facturii de plată.

De asemenea, potrivit pct. 76, este interzisă amplasarea publicității electorale pe pavilioanele stațiilor de transport public, pe arbori și/sau prin vătămarea/distrugerea de arbori, pe piloni, în cimitire, lăcașuri de cult, scuaruri, parcuri, grădini publice, pe troițe, partea exterioară a geamurilor și balcoanelor blocurilor de locuit, gardurilor gospodăriilor private, precum și pe elementele de împrejmuire a acestora etc. Amplasarea afișajului publicitar în afara locurilor stabilite constituie contravenție și se sancționează conform Codului contravențional.

Contrar celor expuse, au fost observate cel puțin 13 cazuri de distribuire a publicității electorale cu încălcarea prevederilor legale. Dintre acestea, în 5 cazuri este vizat PAS, în 3 cazuri – PSRM, în 2 cazuri – PSDE, în 2 cazuri – PDCM și într-un caz – PR.

Astfel, în 3 cazuri – câte unul pentru PAS, PSDE și PR – a fost observată afișarea publicității electorale în locuri interzise (pe gard, peretele unei case neîmprejmuite etc.). În cazul PR, materialul publicitar nu avea date privind furnizorul, tirajul și data imprimării acestuia.

În alte patru cazuri – două billboarduri stradale cu promovarea PDCM (Donușeni și Glodeni) și alte două cu promovarea PSRM (Chișinău) – nu a fost imprimată informația privind furnizorul care a comandat publicitatea (PDCM) și/sau tirajul în care a fost imprimat materialul publicitar (PDCM și PSRM).

În cazul PAS, la 11 octombrie 2023, pe str. Ismail, Chișinău, au fost observate 3 panouri stradale – plătite drept publicitate politică la 20 septembrie 2023. Imaginea acestora este însă foarte asemănătoare cu cea a panourilor stradale din campanie (PAS – echipa Europa).

De asemenea, de la începerea campaniei electorale, au fost raportate trei cazuri – câte unul pentru PAS (08.10.2023, Chișinău), PSDE (14.10.2023, Telenești) și PSRM (15.10.2023, Rîșcani) – în care publicitatea electorală era distribuită concomitent cu cea politică (ziare electorale cu ziarele de partid tipărite până la 6 octombrie 2023).

VIII. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE

Finanțarea grupurilor de inițiativă (GI) și a campaniilor electorale este reglementată de Codul electoral⁵⁰, Codul contravențional⁵¹, Codul penal⁵², Legea privind partidele politice⁵³, Legea cu privire la publicitate⁵⁴ și Regulamentul CEC privind finanțarea grupurilor de inițiativă și a campaniilor electorale⁵⁵. CEC este organul mandatat cu recepționarea, verificarea, supravegherea și controlul rapoartelor financiare privind finanțarea campaniei electorale.

8.1. Raportarea financiară la CEC și gestionarea procesului de către organul electoral

8.1.1. Gestionarea și transparentizarea procesului de către CEC

Potrivit art. 58, alin. (8) Cod electoral, în termen de cel mult 24 de ore de la recepționarea și acceptarea rapoartelor financiare din campanie, CEC trebuie să le plaseze pe pagina oficială a autorității, iar consiliile electorale de circumscripție – care recepționează rapoartele financiare ale CI – le vor expedia la CEC și APL corespunzătoare spre publicare pe paginile web oficiale ale acestora.

Conform pct. 81 din Regulamentului privind finanțarea grupurilor de inițiativă și a campaniilor electorale, CEC și-a asumat obligația de a publica rapoartele menționate în format reutilizabil, asigurând astfel posibilitatea prelucrării ușoare a datelor.

Contrar celor expuse însă, constatăm că rapoartele financiare din campanie sunt publicate pe pagina CEC cu depășirea termenului. Astfel, de exemplu, o parte din rapoartele financiare care urmau a fi depuse pe 13 octombrie 2023 au fost publicate pe pagina oficială a CEC abia în a doua jumătate a zilei de 17 octombrie 2023 (11 dintre acestea⁵⁶) – adică mult mai târziu decât cele 24 de ore prevăzute de cadrul legal. A doua zi, la 18 octombrie 2023, până la ora 14:00, au mai fost publicate alte 4 rapoarte financiare (a se vedea anexa nr. 3). De asemenea, constatăm că până la prezentarea raportului, pe pagina web a autorității electorale nu a fost publicat niciun raport financiar al CI.

În plus, constatăm că formatul în care sunt publicate rapoartele financiare nu corespunde principiului datelor deschise, acestea fiind în format pdf imagine, din care uneori este foarte dificil a desluși cifrele indicate⁵⁷.

IMPORTANT! Promo-LEX a analizat doar informația relevantă pentru finanțarea campaniei electorale la situația din 18 octombrie 2023, ora 14:00.

În contextul celor expuse, solicităm CEC să asigure respectarea prevederilor legale privind termenele și formatul de publicare a rapoartelor financiare ale concurenților electorali.

Menționăm că pentru a asigura supravegherea și controlul corect și eficient al partidelor politice și al concurenților electorali, în componența CEC a fost creată o direcție specializată, cu un efectiv de 8 posturi, care este responsabilă de aspectele ce țin de finanțarea partidelor politice și a concurenților electorali. Totodată, potrivit art. 29, alin. (3) Cod electoral, în perioada electorală a scrutinelor naționale, pe lângă salariul de bază, salariaților permanenți ai aparatului CEC li se stabilește o indemnizație lunară în mărimea unui salariu de bază (funcție).

Același articol, la alin. (4), prevede că în cazuri excepționale, cu acordul salariatului, durata timpului de muncă poate deroga de la limita extinsă stabilită de cadrul legal. În opinia Promo-LEX, asigurarea respectării prevederilor legale (publicarea rapoartelor financiare în termen) poate constitui o astfel de excepție.

⁵⁰ [Codul](#) electoral al Republicii Moldova.

⁵¹ [Codul](#) contravențional al Republicii Moldova.

⁵² [Codul](#) penal al Republicii Moldova.

⁵³ [Legea](#) nr. 294 din 21 decembrie 2007 privind partidele politice.

⁵⁴ [Legea](#) nr. 62 din 17 martie 2022 cu privire la publicitate.

⁵⁵ [Hotărârea](#) CEC nr. 1185 din 18 august 2023 pentru aprobarea Regulamentului privind finanțarea grupurilor de inițiativă și a campaniilor electorale.

⁵⁶ PSDE, PCRM, PSRM, PN, PR, PPPDA, PAS, PDCM, CUB, LOC și MRM.

⁵⁷ A se consulta, de exemplu, rapoartele financiare ale [PAS](#), [MAN](#).

8.1.2. Raportarea financiară de către concurenții electorali

Procesul de raportare financiară a concurenților electorali include câteva etape, după cum urmează:

- *Desemnarea și prezentarea pentru confirmare a persoanei responsabile de finanțe (trezorier).*

În conformitate cu art. 55, alin. (1) Cod electoral, concurentul electoral sau grupul de inițiativă urmează să desemneze și să prezinte pentru confirmare o persoană responsabilă de finanțe (trezorier) fie la CEC (în cazul partidelor politice și al blocurilor electorale care desemnează candidați la alegerile locale), fie la CECE (în cazul grupurilor de inițiativă și al candidaților independenți).

Până la prezentarea raportului, doar 28 de partide politice din cele minimum 34 care au înregistrat candidați au confirmat la CEC persoana responsabilă de finanțe (trezorier)⁵⁸ – a se vedea anexa nr. 3.

- *Deschiderea contului „Fond electoral”.*

Potrivit art. 56, alin. (1) Cod electoral, în termen de 3 zile după înregistrare, concurentul electoral urmează să deschidă la bancă un cont cu mențiunea „Fond electoral”. Ulterior, în termen de 24 de ore, informația despre contul deschis urmează a fi prezentată la CEC/CECE. În cazul nedeschiderii contului bancar menționat, concurentul electoral urmează să informeze CEC/CECE despre acest fapt, cu desfășurarea activităților de campanie electorală ce nu implică cheltuieli financiare.

Conform informației publicate pe pagina CEC, 22 de partide politice au deschis contul „Fond electoral” și au informat CEC despre aceasta (a se vedea anexa nr. 3).

- *Prezentarea raportului financiar la începutul campaniei de către partidele politice care intenționează să transfere pe contul „Fond electoral” mijloace financiare proprii.*

Potrivit art. 57, alin. (3) Cod electoral, partidele politice pot transfera pe contul cu mențiunea „Fond electoral” mijloace financiare proprii, deținute pe contul acestora la data începerii campaniei electorale, sub condiția prezentării raportului financiar la CEC în care să fie indicate informații despre veniturile acumulate și cheltuielile efectuate până la începutul campaniei.

Conform paginii oficiale a CEC, 11 partide politice (a se vedea anexa nr. 3) au prezentat rapoartele financiare la început de campanie. Dintre acestea, 6 au și transferat mijloace financiare din contul curent al partidului în contul „Fond electoral” (PAS, PSDE, PPPDA, PCR, PSRM și PN).

- *Raportarea săptămânală privind veniturile acumulate și cheltuielile efectuate în campania electorală.*

Potrivit art. 58, alin. (3) Cod electoral, partidele politice și blocurile electorale care desemnează candidați în alegeri prezintă la CEC săptămânal, conform graficului aprobat în Programul calendaristic⁵⁹, rapoartele despre veniturile acumulate și cheltuielile efectuate în campania electorală. În cazul CI, aceștia urmează să prezinte rapoartele săptămânale despre veniturile acumulate și cheltuielile efectuate în campania electorală la consiliul electoral de circumscripție corespunzător. Așa cum prevede Programul calendaristic, primul raport săptămânal din campanie urma a fi depus până la 6 octombrie 2023, iar al doilea raport – până la 13 octombrie 2023.

Conform paginii oficiale a CEC, primul raport de campanie a fost depus de 12 formațiuni politice⁶⁰, iar raportul financiar pentru săptămâna a doua, cu termen de prezentare până la 13 octombrie 2023 – de 15⁶¹ formațiuni politice din cele minimum 34⁶² care au desemnat candidați în alegeri.

Amintim că, potrivit art. 48¹ Cod contravențional, prezentarea tardivă sau neprezentarea de către concurenții electorali a rapoartelor privind finanțarea campaniei electorale se sancționează cu avertisment sau cu amendă de la 90 la 300 de unități convenționale (4.500 – 15.000 de lei).

⁵⁸ ALDE, BE R. Codreanu, CC, CUB, MAN, MPSN, MRM, NOI, PAS, PCR, PDCM, PL, PLDM, PN, PNL, PNM, PONA, PPDA, PPF, PPM, PPN, PPPDA, PR, PS, PSDE, PSRM, PȘ, PVE.

⁵⁹ [Programul](#) calendaristic pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor locale generale din data de 5 noiembrie 2023, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1150 din 2 august 2023, pct. 54 și 55.

⁶⁰ CUB, LOC, MAN, MRM, PAS, PDMM, PLDM, PN, PR, PSDE, PSRM și PȘ.

⁶¹ CUB, LOC, MAN, MRM, PAS, PCR, PDCM, PDMM, PLDM, PN, PPPDA, PR, PSDE PSRM și PȘ.

⁶² ALDE, BE Ruslan Codreanu, CC, CUB, FASM, LOC, MAN, MPSN, MRM, PACE, PAS, PCR, PDCM, PDMM, PL, PLDM, PN, PNL, PNM, PONA, PPDA, PPF, PPM, PPN, PPPDA, PPPN, PPRM, PPVP, PR, PS, PSDE, PSRM, PȘ și PVE.

În ceea ce privește calitatea raportării, remarcăm un nivel redus al acurateții de completare a rapoartelor (sunt comise erori). Concomitent, constatăm că după adoptarea noului format al rapoartelor financiare, concurenții electorali par să întâmpine dificultăți la completarea acestora. Astfel, s-a observat că în cazul mai multor concurenți electorali, unele cheltuieli care au aceeași destinație sunt atribuite la linii de cheltuieli complet diferite. În plus, existența în formularul de raportare a două categorii diferite și separate pentru activități similare reduce semnificativ evidența corectă a cheltuielilor efectuate (de exemplu, pct. 3.1.7. *Cheltuieli pentru organizarea activităților cu caracter politic și electoral* și, respectiv, 3.1.14. *Cheltuieli pentru organizarea de întruniri, manifestații publice, seminare și/sau cursuri de instruire desfășurate pe teritoriul țării*).

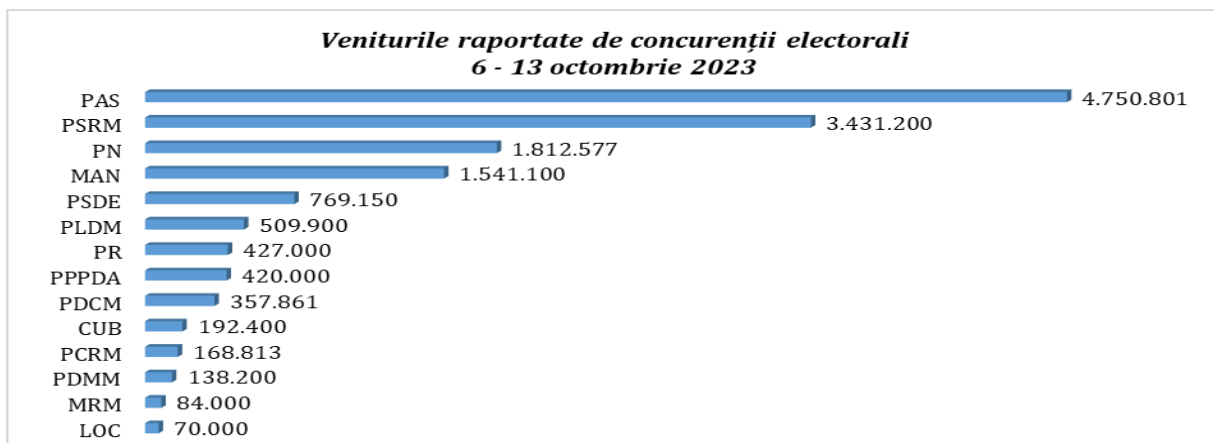
În baza celor expuse, recomandăm CEC să elaboreze un ghid/o instrucțiune care să detalieze liniile de cheltuieli din rapoartele financiare și, respectiv, tipurile de cheltuieli ce pot fi atribuite liniilor corespunzătoare. De asemenea, după finalizarea perioadei electorale, recomandăm excluderea din modelul formularelor de raportare a liniilor de cheltuieli ce lasă la discreția concurenților prezentarea cheltuielilor care ar fi trebuit să fie raportate la o singură linie de cheltuieli.

8.2. Veniturile și cheltuielile raportate de concurenții electorali la CEC

8.2.1. Veniturile raportate și sursa acestora

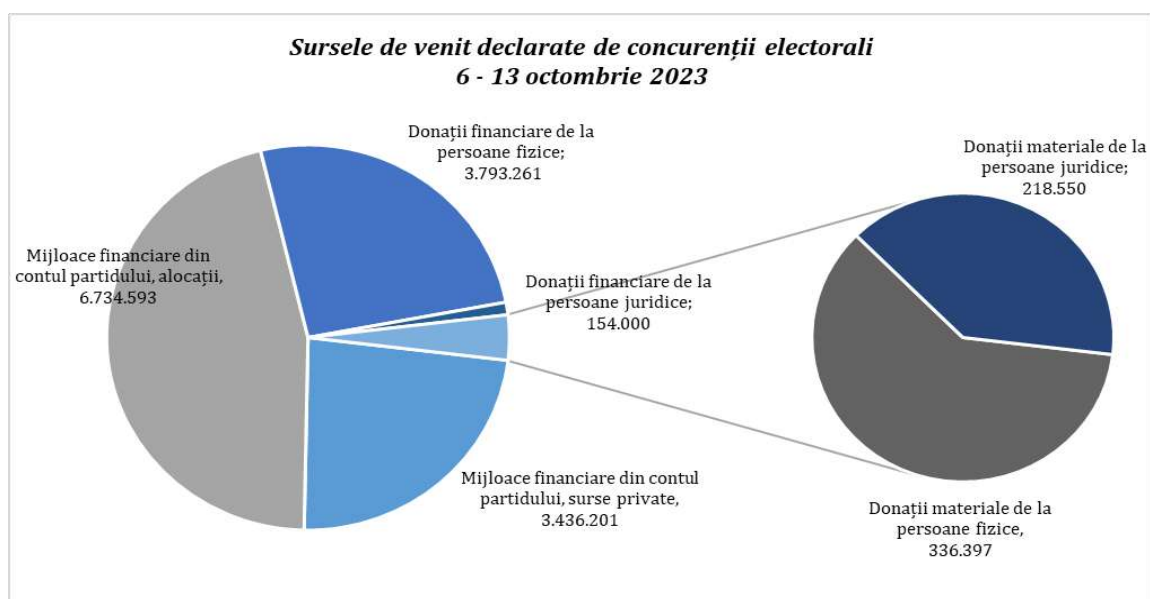
Pentru perioada 6 – 13 octombrie 2023, 14 formațiuni politice au raportat venituri în valoare totală de 14,6 mil. de lei. Dintre acestea, 14,1 mil. au fost mijloace financiare (în bani), iar 555 de mii – donații materiale. Cele mai multe venituri au fost raportate de PAS – 33%, urmat de PSRM – 23%, PN – 12% și MAN – 11% (a se vedea graficul nr. 8). Prin urmare, constatăm că 79% din totalul veniturilor declarate au fost raportate de 4 partide politice, iar celelalte 10 partide politice – doar 21% din venituri.

Graficul nr. 8

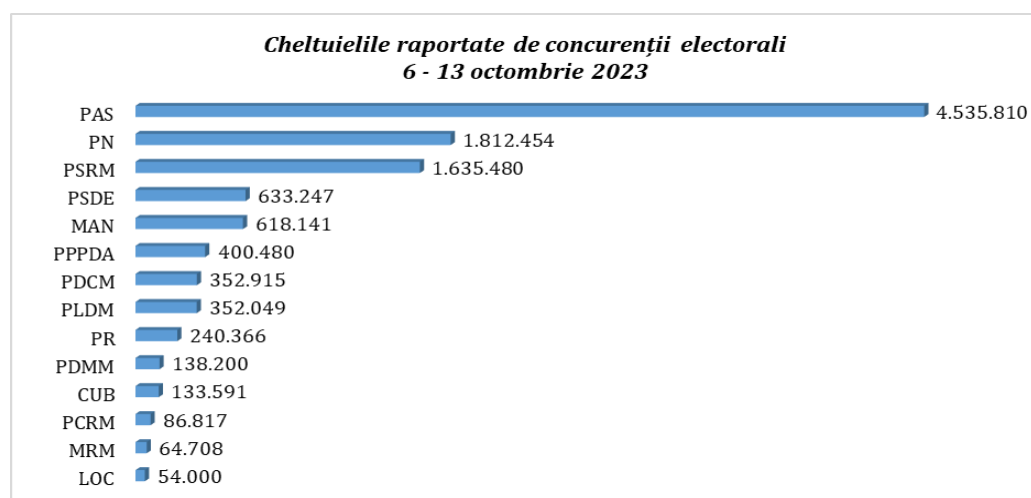
În funcție de sursa veniturilor, constatăm următoarea situație (a se vedea graficul nr. 9):

- 69% (10,2 mil. de lei) din venituri constituie mijloacele financiare transferate din contul curent al partidelor politice în contul „Fond electoral”. Dintre acestea, 66% (6,7 mil. de lei) au fost din alocații de la bugetul de stat primite de partidele politice (PSDE, PCRM, PSRM, PN, PPPDA și PAS), iar 34% (3,4 mil. de lei) au fost din surse private (PAS, PCRM și PN);
- 26% (3,8 mil. de lei) au fost din donații de la persoane fizice colectate de 13 partide din cele 14 care au raportat venituri (PCRM nu a colectat donații);
- 4% (555 de mii de lei) au fost din donații materiale, raportate de 3 partide politice (PN, PAS și PSDE). Din totalul donațiilor materiale, 60% au fost raportate de PN (pentru agitatori/voluntari);
- 1% (154 de mii de lei) a fost din donații financiare de la persoane juridice (PAS, CUB și LOC).

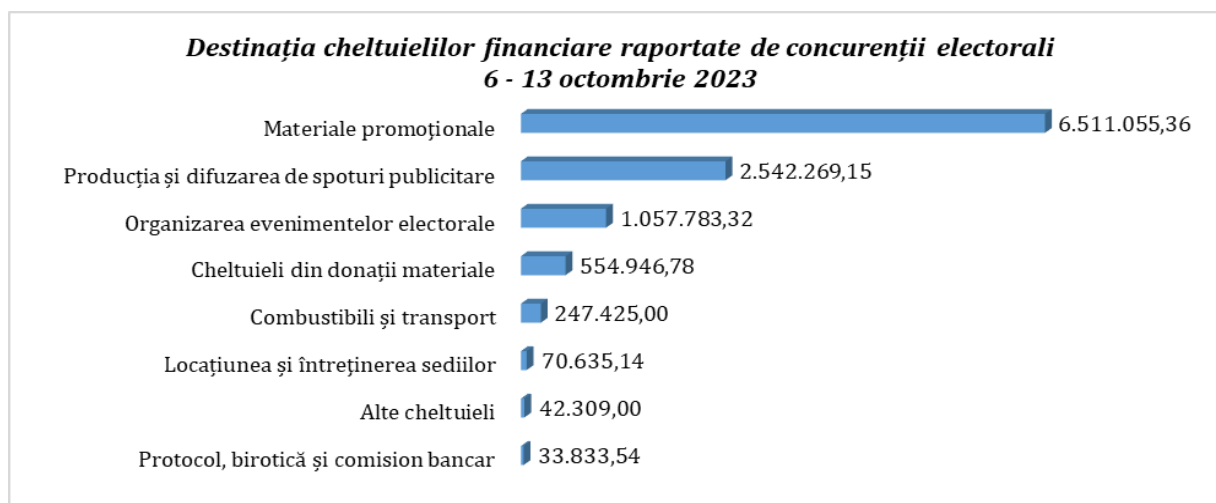

8.2.2. Cheltuielile financiare declarate și destinația acestora

În perioada 6 - 13 octombrie 2023, 14 partide politice au raportat cheltuieli de 11 mil. de lei, dintre care 10,5 mil. de lei au fost în bani, iar 555 de mii de lei - din donații materiale. Cele mai multe cheltuieli au fost raportate de PAS - 41%, urmat de PN - 16%, PSRM - 15% și PSDE - 6% (a se vedea graficul nr. 10). Ca și în cazul veniturilor, constatăm că 4 partide politice au raportat 78% din totalul cheltuielilor declarate, iar celelalte 10 partide politice - 22% din cheltuieli.

În funcție de destinația cheltuielilor financiare, cele mai multe au fost pentru producerea materialelor promoționale (ziare, afișe, veste, bannere, pixuri etc.) - 59%, urmate de producția și difuzarea de spoturi publicitare (unde au fost atribuite panourile stradale, publicitatea radio, TV, pe internet etc.) - 23%, organizarea activităților/evenimentelor electorale - 10% și, respectiv, cheltuielile din donații materiale - care au constituit 4% (a se vedea graficul nr. 11).

În cazul cheltuielilor din donații materiale, 61% din acestea au fost sub forma lucrărilor și serviciilor (majoritatea raportate de PN drept estimate pentru activitățile de voluntariat ale agitatorilor), iar 39% – pentru mărfuri (majoritatea raportate de PSDE).

8.3. Monitorizarea civică a finanțării campaniei electorale

În baza rapoartelor completate de observatorii Promo-LEX, au fost estimate cheltuielile concurenților electorali efectuate în perioada 6 – 13 octombrie 2023. După estimarea acestora, cheltuielile respective au fost contrapuse cu cheltuielile declarate la CEC în rapoartele privind finanțarea campaniei electorale. Drept repere metodologice pentru estimarea cheltuielilor au fost aplicate prețurile minime de piață identificate pentru serviciile, bunurile și lucrările utilizate de concurenți în scop de agitație electorală.

Menționăm că prețurile respective au fost aplicate uniform pentru toți concurenții electorali. În legătură cu acest aspect, considerăm că pot exista unele divergențe între costurile aplicate de Promo-LEX și cele indicate de concurenții electorali (atât la raportarea cheltuielilor financiare, cât și a cheltuielilor din donații materiale).

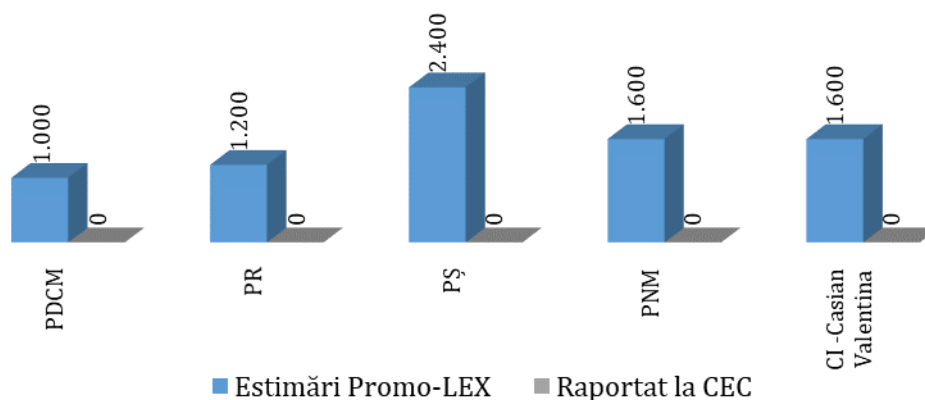
IMPORTANT! Atragem atenția că sumele estimate de Promo-LEX pentru concurenții electorali ale căror rapoarte nu au fost publicate de CEC la situația din 18 octombrie 2023, ora 14:00 (a se vedea anexa nr. 4), sunt reflectate în grafice drept cheltuieli estimate, fără a fi contrapuse cu datele situației din 13 octombrie 2023.

8.3.1. Estimarea cheltuielilor pentru organizarea evenimentelor electorale

În perioada monitorizată, observatorii Promo-LEX au raportat în privința concurenților electorali despre organizarea întrunirilor electorale, evenimentelor de lansare în campanie, de distribuire a materialelor electorale etc.

În baza acestora, au fost estimate cheltuieli în privința a 5 concurenți electorali în valoare de cel puțin **7.800 de lei** (a se vedea graficul nr. 12). În cazul celorlalți concurenți electorali, care nu se regăsesc în grafice, sumele estimate nu au depășit cheltuielile raportate de aceștia la CEC. Aceeași abordare este și în cazul tuturor cheltuielilor estimate în continuare.

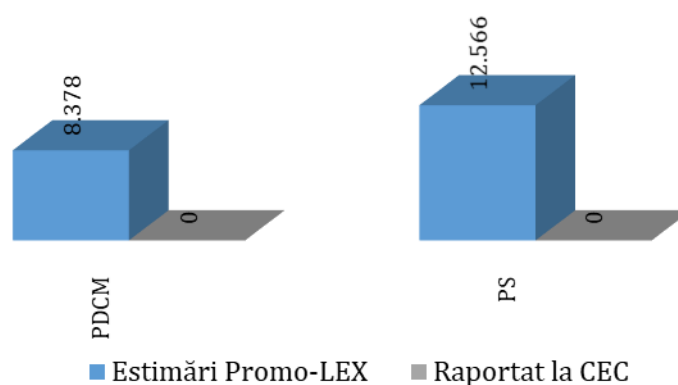
**Estimarea cheltuielilor pentru organizarea evenimentelor electorale
6 - 13 octombrie 2023**

8.3.1.1. Estimarea cheltuielilor pentru spațiile/dispozitivele fixe pentru publicitate

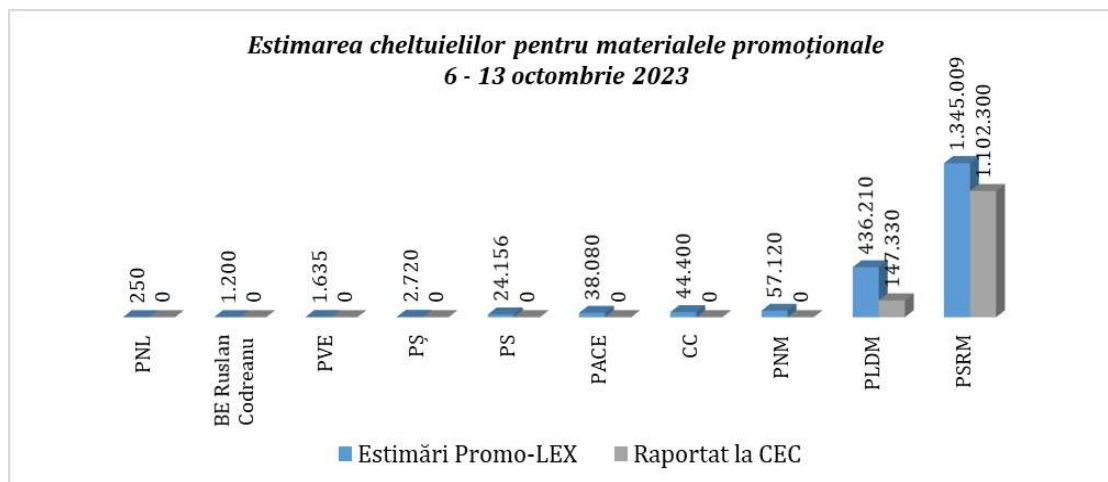
Observatorii Promo-LEX au raportat despre utilizarea publicității stradale de către concurenții electorali. În baza rapoartelor respective, au fost estimate cheltuieli pentru 2 concurenți electorali (PDCM și PS) în valoare de cel puțin **20.944 de lei** (a se vedea graficul nr. 13).

**Estimarea cheltuielilor pentru spațiile/dispozitivele fixe pentru publicitate
6 - 13 octombrie 2023**

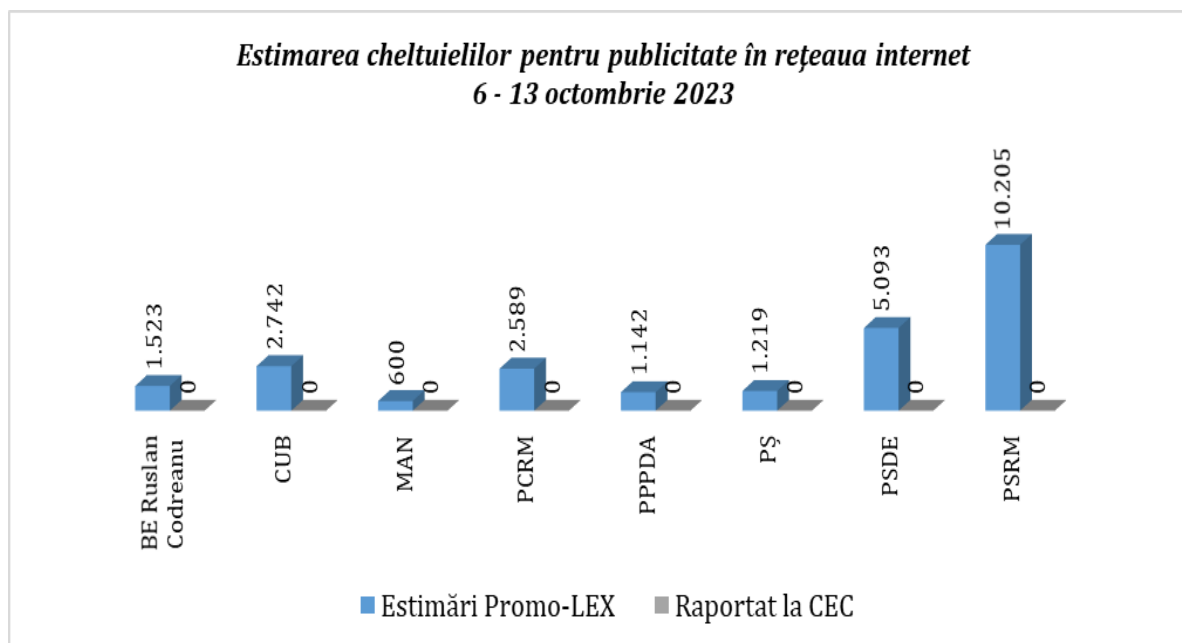
8.3.1.2. Estimarea cheltuielilor pentru materialele promoționale

Potrivit observatorilor Promo-LEX, concurenții electorali utilizează în campanie o gamă largă de materiale promoționale. În baza informației raportate, au fost estimate cheltuieli pentru 10 concurenți electorali în valoare de cel puțin **701.150 de lei** (a se vedea graficul nr. 14).

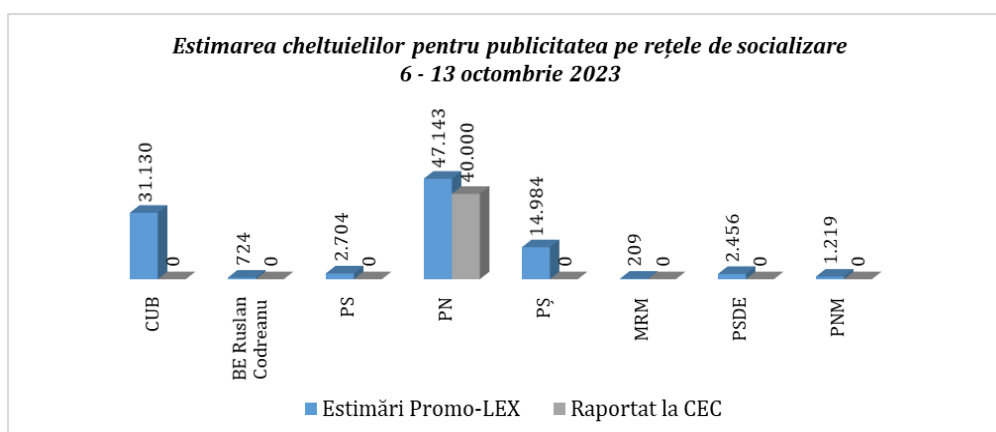
8.3.1.3. Estimarea cheltuielilor pentru publicitate pe rețeaua internet

În perioada monitorizată, a fost observată utilizarea largă a publicității pe internet prin transmiterea live a conferințelor de presă, prin plasarea de bannere online etc. În baza rapoartelor recepționate, au fost estimate cheltuieli pentru 8 concurenți electorali în valoare de cel puțin **25.114 lei** (a se vedea graficul nr. 15).

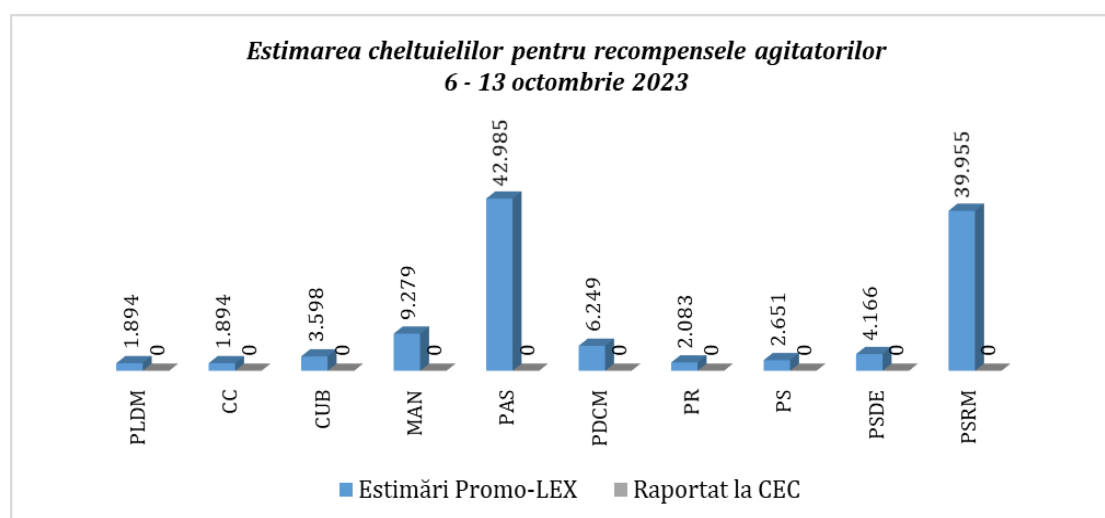
8.3.1.4. Estimarea cheltuielilor pentru publicitatea pe rețele de socializare

Ca și în cadrul scrutinelor anterioare, publicitatea sponsorizată pe rețelele de socializare este utilizată la scară largă. În baza informației identificate în rapoartele publice accesibile pe Meta, au fost estimate cheltuieli pentru promovarea a 8 concurenți electorali în valoare de cel puțin **60.569 de lei** (a se vedea graficul nr. 16).

8.3.1.5. Estimarea cheltuielilor pentru recompensele agitatorilor

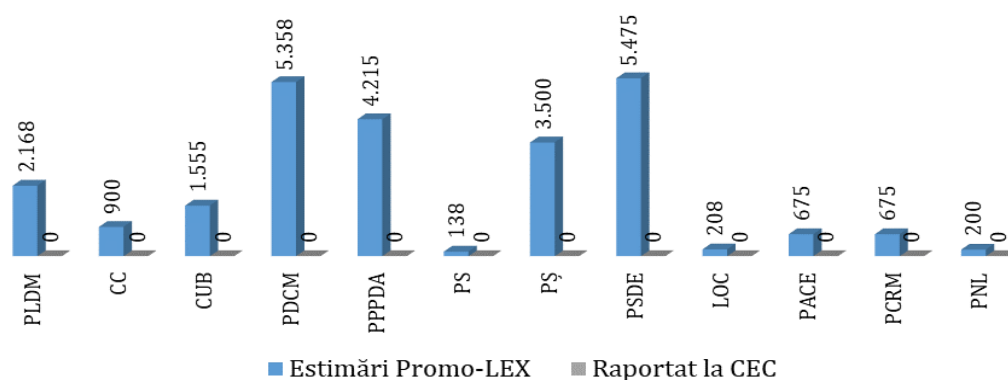
Observatorii Promo-LEX au raportat despre implicarea agitatorilor în activități de campanie electorală de către 11 concurenți electorali. Dintre aceștia, doar în cazul unuia (PN) au fost raportate cheltuieli pentru recompensele agitatorilor. În cazul celorlalți 10 concurenți, au fost estimate cheltuieli în valoare de cel puțin **114.752 de lei** (a se vedea graficul nr. 17).

8.3.1.6. Estimarea cheltuielilor pentru combustibili și transport

În perioada monitorizată, observatorii Promo-LEX au raportat activități de campanie care au implicat deplasarea concurenților electorali sau a persoanelor detașate/delegate de aceștia în localitățile Republicii Moldova, ceea ce a determinat efectuarea cheltuielilor pentru transport. În baza informației menționate, au fost estimate cheltuieli efectuate de 11 concurenți electorali în valoare de cel puțin **22.898 de lei** (a se vedea graficul nr. 18).

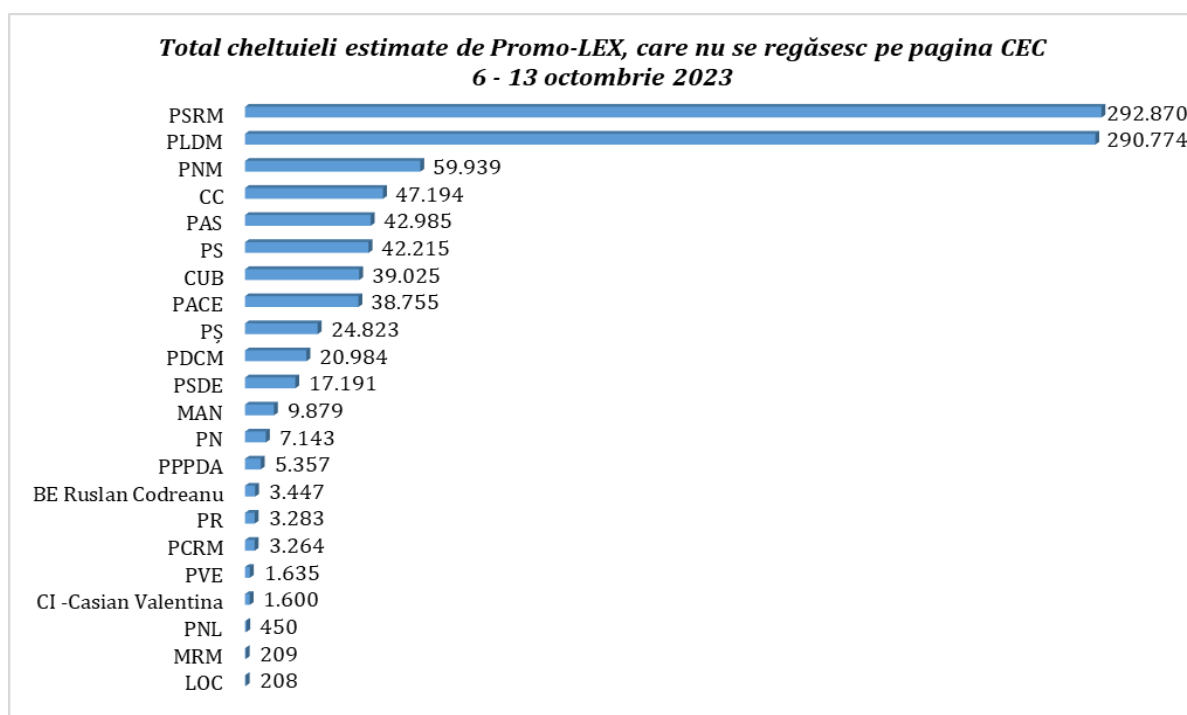
**Estimarea cheltuielilor pentru combustibili și transport
6 - 13 octombrie 2023**

8.3.2. Concluzii privind monitorizarea civică a finanțării campaniei electorale

În contextul celor relatate, în baza rapoartelor observatorilor Promo-LEX, pentru activitățile desfășurate de 22 de concurenți electorali în campania electorală a fost estimată o sumă totală de cel puțin **953.228 de lei**, care nu a fost identificată pe pagina CEC în rapoartele financiare de până la 13 octombrie 2023 (situația publicării acestora la 18 octombrie 2023, ora 14:00) – a se vedea graficul nr. 19.

Graficul nr. 19

Astfel, din totalul cheltuielilor estimate de Promo-LEX, câte 31% au fost estimate pentru PSRM și PLDM, urmate de PNM – 6% și CC – 5%. În funcție de destinația cheltuielilor estimate, cele mai multe au fost pentru materialele promoționale – 74%, urmate de cele pentru recompensele agitatorilor – 12%.

IX. DISCURSUL DE URĂ ȘI INSTIGARE LA DISCRIMINARE

9.1. Discurs de ură, limbaj sexist și mesaje intolerante împotriva competitorilor electorali și/sau a politicienilor

Pe data de 9 octombrie 2023, pe canalul de YouTube urmărit de peste 127 de mii de persoane (conținut distribuit și pe pagina personală de Facebook cu peste 310 mii de urmăritori), Renato Usatîi, președintele PN, candidat la funcția de consilier pentru primăria mun. Bălți din partea PN și ex-primar al mun. Bălți, a justificat aplicarea violenței împotriva lui Vlad Filat, președintele PLDM, ex-prim-ministru al Republicii Moldova (2009–2013) și a politicienilor presupuși corupți pe criteriul de apartenență politică, afirmând:

„Renato Usatîi: *Și Usatîi azi trebuia să stea în fața dvs. în cămășuică albă, cu крохмаль (n. tr. amidon) pe guler, așa să stea цмоўка (n. tr. drept), cum stă la al vostru Vlad Filat, știi. Numai că eu o să fiu așa cum mă vedeți, domnu' Gonța. Da' nudap (n. tr. pederast) ca Filat n-o să fiu, înțelegeți?*

Gheorghe Gonța: *Of, Doamne, hai nu așa, vă rog.*

Renato Usatîi: *Domnu' Gonța! Domnu' Gonța! După ce acest mizerabil, care o ieșit din pușcărie, miera jele de dânsul ca de un om, da' când am văzut-o eu că de-amu o ajuns el, sărmana, Marcela Paladi, fata care a rămas fără picioare, s-o îmbrobozi tu și s-o bagi... Tu, Filat, care ai fost o mizerie, care ai furat țara asta. Tu ai furat chiar rudele tale, măi Filat.*

Gheorghe Gonța: *Da' poate fata a vrut să candideze...*

Renato Usatîi: *Tu ai furat, încă o dată, domnu' Gonța. Eu știu ce psiholog și ce гунномузеп (n. tr. hipnotizator) și, încă o dată vă repet, ce nudap (n. tr. pederast) e Filat!”⁶³*

„[...] Încă o dată, eu am crezut că pușcăria, într-adevăr, pe mulți îi schimbă, știi. Și el și pe mine m-o amăgit aproape, mai n-o început. Că el moare de cancer, că iaca el se duce și n-are, mi-o rămas puțin... Că iaca, părinții tăi să știe că tot o făcut Plahotniuc.

Gheorghe Gonța: *Hai gata, gata.*

Renato Usatîi: *Lasă-mă. Domnu' Gonța, nu gata. Încă o dată, aceștia trebuiesc cu diclofos (n. tr. dichlorvos – insecticid, substanță chimică), da' mai bine cu серная кислота (n. tr. acid sulfuric) de pus la...”⁶⁴*

Pe data de 5 octombrie 2023, Alexei Lungu, primar interimar al or. Orhei, președinte al PȘ și jurnalist, a utilizat un limbaj sexist, promovând stereotipuri de gen, în raport cu Arina Spătaru, președinta ALDE, ex-deputată în Parlamentul Republicii Moldova în legislatura 2019–2021, în cadrul emisiunii „Puterea a patra” de la postul TV Național 4, în cadrul căreia a afirmat:

„Știți ce a făcut Arina Spătaru? A încercat, probabil, să dreagă busuiocul după ce a avut o înțelegere cu Ilan Șor. Arina Spătaru, nu o cunosc personal, n-am văzut-o, n-o știu. În general, îmi este stranie această figură. Bun, ea se vrea figură politică, dar, probabil, mai mult de o doamnă care face clătite gustoase n-o să-i iasă.”⁶⁵

9.2. Discurs de ură îndreptat împotriva persoanelor LGBT

⁶³ Renato Usatîi, „Puterea e în adevăr! 5 Сила в Правде! 5”, min.: 01:33:56, <https://www.youtube.com/watch?v=523CWuw7rS0&t=15s>.

⁶⁴ Renato Usatîi, „Puterea e în adevăr! 5 Сила в Правде! 5”, min.: 01:37:40, <https://www.youtube.com/watch?v=523CWuw7rS0&t=15s>.

⁶⁵ Alexei Lungu, emisiunea „Puterea a patra”, Național 4, min.: 46:28, https://www.youtube.com/watch?v=kHPv8_3TmoY.

Persoanele din comunitatea LGBT, în continuare, sunt ținta discursului de ură și a instigării la discriminare din partea unor competitori electorali, precum: Maxim Moroșan, candidatul PSRM pentru funcția de primar al mun. Bălți, și Alexandru Gustoi, candidatul Partidului Politic „Partidul Comuniștilor din Republica Moldova” pentru funcția de primar al mun. Bălți.

Pe data de 5 octombrie 2023, în cadrul emisiunii «Вечерний разговор» de la postul TV TVC21, transmisă și prin intermediul platformei YouTube (urmărită de peste 19 mii de persoane), Maxim Moroșan a utilizat mesaje de ură («У нас есть эта грязь ЛГБТ»), instigare la violență («Мы говорим о том, что будем встречать, чтобы уже один раз они зашли, получили то, зачем пришли, уже так сполна и больше здесь не появлялись») și instigare la discriminare împotriva persoanelor LGBT («Если кому-то нужна такая половая свобода, предлагаю вам выйти за территорию Республики Молдова в сторону Европы»), afirmând:

Moderatoarea: «Вы много говорите про ЛГБТ и ваше мнение, что вы считаете, что пропаганда ЛГБТ, она пагубно влияет на традиционные ценности, на неокрепшие умы наших детей. Вот у меня такой вопрос. Вы станете мэром Бельцы, как вы будете коммуницировать с активистами? В принципе, они поддерживаются республиканскими властями. Если, например, к вам придут, подадут заявление на проведение демократического мероприятия?»

Maxim Moroșan: «Я обязательно подпишу. Конечно, подпишу.»

Moderatoarea: «Дадите разрешение?»

Maxim Moroșan: «Я даю. Я дам разрешение им лично, с остальными буду их встречать. Я буду в первых рядах, которые их будут встречать.»

Moderatoarea: «Мне кажется, вы шутите, но встречать не радужно.»

Maxim Moroșan: «Ну, вот мы не говорим как. Мы говорим о том, что будем встречать, чтобы уже один раз они зашли, получили то, зачем пришли, уже так сполна и больше здесь не появлялись. Ведь смотрите, действительно ЛГБТ и всё, что сегодня происходит – это мерзость, грязь, разложение общества. И пользуясь случаем, хочу обратиться к тем, кто поддерживает ЛГБТ сегодня у нас в правительстве. Желая каждому из вас, кто на это смотрит нормально и готов подписывать и поддерживает ЛГБТ движение – считаю, и желаю, чтобы каждому вашему ребенку, если это мальчик или девочка, чтобы по его же полу ночью к нему ложился в постель такой же или такая же. Вы же для этого их росли. А те, у которых нету детей, то там все понятно. У них то и паспорта другие. И они это делают для того, чтобы разрушить нашу целостность, наших детей, нашу веру. А мы этого не дадим.»

Moderatoarea: «[...] Ну, я например, лично не настроена агрессивно против, но я против агрессивной пропаганды, которая действительно старается затмить наши традиционные ценности.»

Maxim Moroșan: «Я старовер, поэтому для меня нету понимания. Я рождён в Советском Союзе, и я этим горжусь и считаю, что мужчина должен жить с женщиной, а женщина должна жить с мужчиной. А то что сегодня они нам пытаются подsunуть, это ненормально.»

Moderatoarea: «Но кто-то считает свободой проявления, но действительно у нас в Молдове, 96% глубоко верующих людей и у нас совсем другие ценности и конечно, тут возникает определённый диссонанс.»

Maxim Moroșan: «Если кому-то нужна такая половая свобода, предлагаю вам выйти за территорию Республики Молдова в сторону Европы. Там этой свободы у вас будет более чем достаточно.»⁶⁶

⁶⁶ Maxim Moroșan, emisiunea «Вечерний разговор», TVC21, min.: 38:35, <https://www.youtube.com/watch?v=bwU3sexNzy0&list=UULFM7NCS8IV8eZTm4fWf95ISw&index=14>

[...] «Если мне кто-то сейчас скажет, что у нас есть от Евросоюза? Что у нас, у нас есть сегодня все старые Опели, Мерседесы, Фольксвагены – весь хлам европейский сегодня есть у нас. Что у нас тут есть? У нас есть эта грязь ЛГБТ, которую нам пытаются навязать.»⁶⁷

Justificarea urii, a discriminării și a violenței împotriva persoanelor LGBT s-a realizat prin discursul antagonist (Noi vs Ei; normalitate vs anormalitate) și prin trimiterea la religie (ortodoxie) și la valorile tradiționale. În același timp, moderatoarea a promovat prejudecățile față de persoanele LGBT și a susținut justificarea urii prin trimiterea la convingerile religioase ale majorității populației, în opinia acesteia.

Alexandru Gustoi, în cadrul emisiunii «Интервью с кандидатом на пост мэра мун. Бэлць, Александром Густым» de la portalul de știri www.nordnews.md, publicată pe data de 12 octombrie 2023, a afirmat:

Alexandru Gustoi: «...о, у нас демократия, мы похлопаем друг другу, но при этом демократия – это не фестивали ЛГБТ. Я почему-то за последние время. я не видел, короче, за последние 7-8 лет фестиваля семьи, чтобы люди прошлись...»

Moderator: «Никто и не запрещает его организовать.»

Alexandru Gustoi: «Да, но в том проблема, что никто... почему-то мы за кого-то там, кто-то ходит там к нам на... вбивают мозги нам, нашим детям, что однополые это хорошо, хотя понимаете, это вообще не хорошо. Это вопрос в том, что ну кому-то хочется долбиться, пусть долбиться дома, но не надо насаживать нам ту культуру кого-то... это не демократия...»

Moderator: «Вам не кажется, что демократия и заключается в том, что если ЛГБТ хочет организовать свой фестиваль, они его организуют, если вы хотите организовать фестиваль семьи, вы его организуете. Каждый участвует в том, что ему нравится.»

Alexandru Gustoi: «Нет. Давайте так. Участвовать в том, что нравится, этого не может быть, потому что участвовать мы можем в том, что у нас есть ценного. У нас есть ценности – это семья. Нас так воспитали, в советские времена это была семья – ячейка общества, это..»

Moderator: «У них есть ценности – любовь.»

Alexandru Gustoi: «Какая любовь? Это называют любовью? Я же не выхожу на... где-то там и кричу, что я вот люблю вот так или вот это. Не надо нам, христианам, нам, людям верующим, православным, не надо нам навязывать то что... вы хотите дома, пожалуйста. Дома вот, сидите дома, делайте что хотите, но зачем это выносить на улицу, кричать, поднимать флаги, извините, как-то для меня это немножко дико. Если для кого-то это нормально, не знаю, тогда надо жить там, где европейские ценности, понимаете? Я терпим, может быть, к таким людям, но вопрос в том, что, когда они не показывают на публике свои там... я не знаю, мужика с мужиком, я не понимаю, нормальные люди этого не поймут...»⁶⁸

Și discursul lui Alexandru Gustoi este unul care instigă la discriminare, justificând limitarea dreptului la libertatea de întrunire prin respectul față de religia creștină și respectul pentru valorile tradiționale, dar și asociind persoanele LGBT cu „anormalitatea” și „primitivismul”.

⁶⁷ Maxim Moroșan, emisiunea «Вечерний разговор», TVC21, min.: 01:08:41, <https://www.youtube.com/watch?v=bwU3sexNzy0&list=UULFM7NCS8IV8eZTm4fWF95ISw&index=14>

⁶⁸ Alexandru Gustoi, emisiunea online, LIVE | Интервью с кандидатом на пост мэра мун. Бэлць, Александром Густым, portalul de știri www.nordnews.md, min.: 30:23, <https://nordnews.md/ru/live-intervyu-s-kandidatom-na-post-mera-mun-belcz-aleksandrom-gustym/?fbclid=IwAR1ctvfnO8uJNiiSWRrqYGkAJFGk3DHXs9vLMA6cQGPvxYLxvDVXRHK29Uo>

RECOMANDĂRI

Comisiei Electorale Centrale și organelor electorale inferioare:

1. Examinarea și emiterea soluțiilor în termene restrânse, astfel încât contestatarii să reușească să beneficieze de dreptul la un recurs efectiv.
2. Reiterăm recomandarea privind necesitatea publicării în termen restrâns a tuturor contestațiilor, sesizărilor, cererilor și soluțiilor asupra acestora.
3. Asigurarea respectării prevederilor legale privind termenele și formatul de publicare a rapoartelor financiare ale concurenților electorali.
4. Verificarea cazurilor de presupusă înregistrare a listei de candidați pentru funcția de consilier de nivel I cu abateri de la norma cu privire la respectarea cotei minime de 40%.

Organelor electorale și instanțelor de judecată:

5. Examinarea prioritara a contestațiilor legate de înregistrarea sau neînregistrarea concurenților electorali, astfel încât aceștia să poată, eventual, desfășura campania electorală, iar alegătorii să reușească să cunoască candidații.

Agenției Servicii Publice:

6. Crearea unui grup de lucru, cu implicarea reprezentanților Comisiei Electorale Centrale și ai primăriei comunei Corjova, cu scopul soluționării problemei includerii în listele electorale de bază a tuturor alegătorilor din comuna Corjova.

Autorităților administrației publice locale

7. Redactarea, aprobarea și publicarea dispozițiilor de suspendare a primarilor (și altor funcții relevante), respectiv, de delegare a atribuțiilor, fără a fi depersonalizate numele/prenumele persoanelor vizate, fiind vorba de informații de interes public pentru societate/comunitate.

ABREVIERI

ALDE – Alianța Liberalilor și Democraților pentru Europa
alin. – alineatul
ANI – Autoritatea Națională de Integritate
APL – administrația publică locală
art. – articolul
BESV – birou electoral al secției de votare
CC – Partidul Politic Partidul Acțiunii Comune – Congresul Civic
CEC – Comisia Electorală Centrală
CECE – Consiliul electoral al circumscripției electorale de nivelul al II-lea
CI – candidat independent
CICDE – Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral
CNESP – Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică
CUB – Partidul Politic Coaliția pentru Unitate și Bunăstare
lit. – litera
LOC – Partidul Politic Liga Orașelor și Comunelor
MAI – Ministerul Afacerilor Interne
MAN – Partidul Politic Mișcarea Alternativa Națională
MO – Misiune de observare
MPSN – Mișcarea Profesioniștilor Speranța – Надежда
MRM – Partidul Politic Mișcarea Respect Moldova
mun. – municipiu
NOI – Partidul Politic Noua Opțiune Istorică
nr. – număr
OSCE/ODIHR – Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului
OTL – observator pe termen lung
OTS – observator pe termen scurt
PACE – Partidul Politic Partidul Acasă Construim Europa
PAS – Partidul Politic Partidul Acțiune și Solidaritate
PC – Partidul Conservator
PCRM – Partidul Comuniștilor din Republica Moldova
pct. – punctul
PDCM – Partidul Politic Partidul Dezvoltării și Consolidării Moldovei
PL – Partidul Liberal
PLDM – Partidul Liberal Democrat din Moldova
PN – Partidul Politic „Partidul Nostru”
PNL – Partidul Național Liberal
PNM – Partidul Politic Partidul Național Moldovenesc
PPDA – Partidul Politic „Democrația Acasă”
PPFD – Partidul Politic „Forța Diasporei”
PPN – Partidul Politic Noi
PPPDA – Partidul Politic Platforma Demnitate și Adevăr
PPPO – Partidul Politic „Puterea Oamenilor”
PPVP – Partidul Politic „Voința Poporului”
PR – Partid Politic Partidul „Renaștere”
PS – Partidul Politic Partidul Schimbării
PSDE – Partidul Social Democrat European
PSRM – Partidul Politic Partidul Socialiștilor din Republica Moldova
PȘ – Partidul Politic „Șansă”
PVE – Partidul Politic Partidul Verde Ecologist
r. – raion
RFE – Registrul funcționarilor electorali
SV – secție de votare
UAT – unitate administrativ-teritorială
UCSM – Partidul Politic Uniunea Creștin-Socială din Moldova
UE – Uniunea Europeană
USAID – Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională

ANEXE

Anexa nr. 1. Înregistrarea/acreditarea persoanelor autorizate să participe la procedurile electorale

Tabelul nr. 1.1. Observatorii acreditați de CEC⁶⁹

Observatori naționali				Total
Asociația Promo-LEX	684	Institutul pentru Drepturile Omului din Moldova	30	721
Asociația pentru siguranța urbană și mediere din Moldova	5	Asociația pentru Democrație Participativă „ADEPT”	2	
Observatori și experți internaționali				
Ambasada Republicii Cehe	2	Ambasada Republicii Lituania	4	107
Ambasada Regatului Țărilor de Jos	6	Ambasada Republicii Slovenia	1	
Ambasada Republicii Finlanda	3	Ambasada Republicii Franceze	5	
Ambasada Republicii Austria	3	Ambasada Republicii Turcia	5	
Comisia Electorală Centrală a Georgiei	3	Comisia Electorală Centrală a Republicii Lituania	2	
Autoritatea Electorală Permanentă din România	1	Consiliul Electoral Suprem al Republicii Turcia	2	
Comisia Electorală de Stat a Republicii Croația	2	Comisia Electorală Centrală a Republicii Albania	2	
Comisia Electorală Centrală a Republicii Armenia	2	Comisia Electorală Centrală a Ucrainei	2	
Comisia Electorală Centrală a Republicii Uzbekistan	2	Comisia Electorală Centrală a Republicii Kazahstan	3	
Comisia Electorală Centrală a Republicii Azerbaidjan	3	Comitetul Electoral Național al Republicii Estonia	2	
Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/BIDDO)	41	Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO)	9	
Biroul de Cooperare al Elveției/Reprezentanța Ambasadei Confederației Elvețiene	1	Asociația Pro Democrația Club Târgu Neamț	1	
Interpreți confirmați				
Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/BIDDO)	29			29

Tabelul nr. 1.2. Jurnaliștii confirmați de către CEC⁷⁰ și CECE II

Instituția Privată „Radio Orhei”	1	Grupul de presă REALITATEA	9
Publicația Periodică Independentă „Observatorul de Nord”	7	Societatea cu Răspundere Limitată „NEWS MAKER”	7
Postul regional de televiziune „ELITA TV”	2	Asociația Obștească Pilgrim-Demo	9
Publicația periodică SRL „Ecoul nostru”	3	ORIZONT TV	24
Televiziunea regională „Gagauziya Radio Televizionu”	9	Televiziunea regională „ITV Moldova”	12
Portalul de știri Ziuadeazi.md	2	Portalul de știri Est Curier	4
		Total	89

⁶⁹ [Acreditarea](#) observatorilor.

⁷⁰ [Confirmarea](#) jurnaliștilor.

Tabelul nr. 1.3. Autorizarea sondajelor de opinie și a exit-pollurilor⁷¹

Autorizarea efectuării sondajelor de opinie	10
„IMAS-CERCETARE ȘI STRATEGII” SRL	1
„INTELLECT GROUP” SRL	1
„DATE INTELIGENTE” SRL	3
SC „MAGENTA CONSULTING” SRL	1
„MLD MEDIA” SRL	1
Î.M. „C.B.S.-RESEARCH” S.R.L.	3
Autorizarea publicării sondajelor de opinie	5
Asociația Obștească Institutul de Politici Publice	1
„DATE INTELIGENTE” SRL	1
National Democratic Institute for International Affairs, Washington, sucursala Chișinău	3
Refuzarea efectuării sondajelor de opinie	1
„INTELLECT GROUP” SRL	1

Tabelul nr. 1.4. Aprobarea mesajelor de interes public⁷²

UN Women	1 spot video
Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii	1 spot video
Asociația Obștească Centrul CONTACT	1 spot video informativ-educativ
Comisia Electorală Centrală	7 spoturi video 1 broșură informativă 1 pliant informativ 3 postere informative
Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral	2 spoturi video informative
Oficiul Consiliului Europei la Chișinău	1 spot video informativ
Asociația obștească „Promo-LEX”	1 spot video informativ
Total	19

⁷¹ [Autorizarea](#) sondajelor de opinie și a exit-pollurilor.

⁷² [Aprobarea](#) mesajelor de interes public.

Anexa nr. 2. Înregistrarea candidaților la funcția de primar (CECE I)

Nr. d/o	CECE	Total candidați	Bărbați	%	Femei	%
1	Anenii Noi	118	73	62%	45	38%
2	Bălți	12	9	75%	3	25%
3	Basarabeasca	32	19	59%	13	41%
4	Briceni	100	72	72%	28	28%
5	Cahul	133	94	71%	39	29%
6	Călărași	115	84	73%	31	27%
7	Cantemir	101	73	72%	28	28%
8	Căușeni	113	80	71%	33	29%
9	Chișinău	145	117	81%	28	19%
10	Cimișlia	93	66	71%	27	29%
11	Criuleni	118	83	70%	35	30%
12	Dondușeni	95	64	67%	31	33%
13	Drochia	143	104	73%	39	27%
14	Dubăsari	59	42	71%	17	29%
15	Edineț	145	92	63%	53	37%
16	Fălești	139	85	61%	54	39%
17	Florești	205	153	75%	52	25%
18	Glodeni	101	74	73%	27	27%
19	Hîncești	159	105	66%	54	34%
20	Ialoveni	100	68	68%	32	32%
21	Leova	68	47	69%	21	31%
22	Nisporeni	98	71	72%	27	28%
23	Ocnița	89	62	70%	27	30%
24	Orhei	179	126	70%	53	30%
25	Rezina	116	84	72%	32	28%
26	Rîșcani	141	104	74%	37	26%
27	Sîngerei	130	94	72%	36	28%
28	Șoldănești	92	66	72%	26	28%
29	Soroca	160	109	68%	51	32%
30	Ștefan Vodă	88	60	68%	28	32%
31	Strășeni	78	53	68%	25	32%
32	Taraclia	46	36	78%	10	22%
33	Telenești	99	71	72%	28	28%
34	Ungheni	179	129	72%	50	28%
35	UTAG	112	87	78%	25	22%
Total		3901	2756	70%	1145	30%

Anexa nr.3. Raportarea financiară de către partidele politice la CEC

Concurent	Înregistrare trezorer	Raport la început de campanie	Deschidere cont "Fond electoral"	Termen 06.10.2023	Termen 13.10.2023
ALDE	06.10.2023				-
BE R.Codreanu	03.10.2023		12.10.2023	info	-
CC	06.10.2023		29.09.2023	-	-
CUB	06.10.2023		05.10.2023	06.10.2023	13.10.2023
LOC		06.10.2023	02.10.2023	06.10.2023	13.10.2023
MAN	06.10.2023	06.10.2023	29.09.2023	07.10.2023	13.10.2023
MPSN	17.10.2023				-
MRM	30.09.2023		04.10.2023	06.10.2023	13.10.2023
NOI	17.10.2023				-
PACE					-
PAS	30.09.2023	26.09.2023	28.09.2023	07.10.2023	13.10.2023
PCRM	06.10.2023	07.10.2023	04.10.2023	lipsa	13.10.2023
PDCM	30.09.2023		27.09.2023		13.10.2023
PDMM			02.10.2023	07.10.2023	13.10.2023
PL	06.10.2023	07.10.2023	info	info	info
PLDM	30.09.2023	01.10.2023	27.09.2023	06.10.2023	13.10.2023
PN	06.10.2023	06.10.2023	05.10.2023	06.10.2023	13.10.2023
PNL	12.10.2023				-
PNM	09.10.2023		12.10.2023		-
PONA	06.10.2023				-
PPDA	12.10.2023		13.10.2023	info	
PPFD	13.10.2023		12.10.2023		-
PPM	09.10.2023		02.10.2023	-	-
PPN	12.10.2023		13.10.2023	info	info
PPPDA	07.10.2023	05.10.2023	05.10.2023		13.10.2023
PPVP		30.09.2023			-
PR	10.10.2023		29.09.2023	06.10.2023	13.10.2023
PS	12.10.2023		09.10.2023	info	-
PSDE	06.10.2023	06.10.2023	29.09.2023	06.10.2023	13.10.2023
PSRM	06.10.2023	25.09.2023		07.10.2023	13.10.2023
PȘ	06.10.2023		11.10.2023	06.10.2023	13.10.2023
PVE	12.10.2023		info	lipsa	info

Anexa nr.4. Publicarea rapoartelor pe pagina CEC la situația din 18 octombrie 2023 la 14.00

The screenshot displays a web browser window with the URL a.cec.md/ro/sustinerea-financiara-15240.html. The page title is "Sustinerea Financiara". The main content area lists various political parties and their financial support status as of October 18, 2023. The list includes:

- Partidul Politic Partidul Social Democrat European
- Partidul Comunistilor din Republica Moldova
- Miscarea Profesionistilor „Speranta - Hapexar”
- Partidul Liberal
- Partidul Politic „Partidul Socialistilor din Republica Moldova”
- Partidul Politic Partidul Verde Ecologist
- Partidul politic „Partidul nostru”
- Partidul Liberal Democrat din Moldova
- Partidul „Partenerii Moldovei”
- Partidul Politic Partidul „RENAȘTERE”
- Partidul Politic „Platforma Demnitate și Adevăr”
- Partidul Politic „FORȚA DIASPOREI”
- Partidul Politic „Partidul Acțiune și Solidaritate”
- Partidul Politic „Partidul Acțiunii Comune - Congresul Civic”
- Partidul Politic Partidul Democrat Modern din Moldova
- Partidul Politic „Pentru Oameni, Natură și Animale”
- Partidul Politic „Partidul Dezvoltării și Consolidării Moldovei”
- Partidul Politic „ȘANȘĂ”
- Partidul Politic Coaliția pentru Unitate și Buniastare
- Partidul Politic Mișcarea Alternativă Națională
- Partidul politic Partidul Național Moldovenesc
- Partidul Politic Liga Orașelor și Comunelor
- Partidul Politic MIȘCAREA RESPECT MOLDOVA
- Partidul Politic „Democrația Acasă”
- Partidul Politic „NOI”
- Partidul Politic „PARTIDUL SCHIMBĂRI”
- Blocul Electoral „Ruslan Codreanu”

The browser's taskbar at the bottom shows the date and time as 14:12 on 18.10.2023, along with system icons for weather (14°C, Mostly cloudy), search, and various applications.